

Cyrlometodějská Teologická Fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Závěrečná práce

překlad díla sv. Tomáše Akvinského:

Divi Thomae Aquinatis Doctoris Angelici
in Symbolum Apostolorum,
scilicet
Credo in Deum, Expositio.

Vypracoval: Mgr. Pavel Macků

Vedoucí závěrečné práce: PhDr. Jiří Tomáš Bahounek, OP

Katedra: Filosofie

Napsáno roku: 1996

Děkuji otci Tomášovi J. Bahounekovi za cenné rady, které mi poskytl.

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou práci napsal sám a použil jsem jen literaturu uvedenou v seznamu.

Úvod

Život sv. Tomáše Akvinského

Mezi Římem a Neapolí leží u Aquina zámek Roccasecca, kde se roku 1225 narodil Tomáš jako syn hraběte Landulfa z Aquina, příbuzného hohenstaufské císařské rodiny. Jako pětiletý byl dán na vychování k benediktinům do blízko položeného opatství Monte Cassino, aby se později stal členem řádu benediktinů. Protože byl ale tento klášter po šesti letech postaven doprostřed válečných událostí, vzal jej, ještě jako chlapce, jeho otec na universitu v Neapoli, aby studoval svobodná umění. Jeho učitel v quadriviu, Petr Irský jej zároveň uváděl do Aristotela, a to dobře, protože měl sám jméno vynikajícího vykladače Aristotela. V sedmnácti letech vstoupil mladý Tomáš Akvinský, nadšený pro nejvyšší ideály, do dominikánského řádu. Ten jej vyslal v následujícím roce ke zdokonalení vzdělání do Paříže. Cestou byl však Tomáš zajat svými bratry, kteří nesouhlasili s jeho rozhodnutím a uvěznili ho na rodném zámku. Avšak Tomášovo rozhodnutí věnovat se duchovnímu povolání bylo nezlomné. Podařilo se mu uprchnout. V Paříži, která byla tehdy nazývána městem filosofů a bohovědy, se setkal s Albertem Velikým, jenž se stal jeho učitelem a Tomáš ho miloval a ctil po celý život. Albert ho vzal po tříletém studiu v Paříži s sebou do Kolína, kde Tomáš pod jeho vedením studuje další čtyři roky a vniká do tajů přírodních věd, Platóna, Augustina a především Aristotela. Roku 1252 se Tomáš opět vrátil do Paříže, aby tam zahájil svou akademickou činnost. Věnoval se jí s plnou oddaností a velmi si svého poslání učitele teologie vážil. Srovnával ho ve vztahu k praktické pastorační činnosti s funkcí architekta vzhledem k těm, kteří stavbu provádějí - Jako architekt vymyslí plán a podle něho řídí stavbu, tak vymýšlí učitel teologie plán, podle něhož má být vedena duchovní správa. Během delšího pobytu v rodné Itálii, kde byl mimo jiné jako teolog papežského dvora v Orvietu, se seznámil se svým řádovým bratrem Vilémem z Moerbeke, který ovládal klasické jazyky. Vilém přeložil řadu klasických děl, především Aristotelových do latiny. Zde se Tomáš s Aristotelovým zevrubně obeznámil. Pronikl do něho hlouběji než jeho učitel Albert, který se ještě opíral o překlady z arabštiny. Vrchol Tomášovy vědecké dráhy tvořil jeho druhý pobyt v Paříži v letech 1269 až 1272. Tomáš se stal nejoslavovanějším učitelem teologie. Úspěšně zde, kromě jiného, obhajoval smysl a účel řeholního života proti názorům některých Mistrů university a prosazoval správný přístup k Aristotelovu učení. Ke všem sporným otázkám bylo vyžadováno jeho mínění, do mnohých sporů zasáhl rozhodujícím způsobem. Pak ho jeho řád vyslal zřídit generální studium teologie, tedy řádovou universitu, do Neapole, kam odejel i přes velkou snahu pařížské university udržet jej ve sboru svých profesorů. Odsud jej roku 1274 povolal papež Řehoř X. k účasti na koncilu v Lyonu. Zemřel cestou v cisterciáckém opatství Fossa Nova, ležícím mezi Neapolí a Římem nedaleko Priverna. Pro jemnost a ryzost charakteru byl zván „*doctor angelicus*“, andělský učitel.

Učení sv. Tomáše Akvinského

Tomášovo celoživotní dílo je velmi rozsáhlé, jak vyplývá nejen z podání jeho životopisců, ale především z jeho literárního díla. K nepochybně jeho pravým dílům patří třináct komentářů k Aristotelovi (např. Výklad knihy o příčinách, Ke spisku o smyslovém vnímání, ...), osm menších spisů filosofických (např. O skrytých působnostech přírody, O přírodních prvcích, O bytí a bytnosti, ...), spisy z teoretické soustavy bohovědy (především Teologická summa), spisy o otázkách projednávaných při veřejných disputacích, menší spisy věroučné (např. O Božích jménech, výklad Boetiova spisu O trojici Božských osob, ...), apologetické spisy (především Summa proti pohanům), díla z praktického užití filosofie a bohovědy (např. O kupu a prodeji, O vládě panovníků, ...), spisy náboženské (např. Výklad modlitby Páně, Výklad apoštolského vyznání víry, ...) a deset knih výkladů Písma svatého. Díla Tomáše Akvinského se vyznačují přehledným členěním. Sv. Tomáš klade důraz na to, aby učitel pravdy vyučoval nejen pokročilé, ale také začátečníky, snaží se proto o jednoduchost, jasnost a propracované členění, které chybělo mnoha polemikám jeho doby. Úsilí o jednoznačnost a přesný výraz je pro něj důležitější než řečnický vzlet a lesk výkladu. Oblast vědění a víry jsou sv. Tomášem zcela přesně vymezeny. Pokud jde o vědění, je neotřesitelně přesvědčen, že existuje zákonitě uspořádaná skutečnost a že ji můžeme poznat. To znamená, že trvá na možnosti pravdivého objektivního poznání a odmítá veškerou filosofii, která skutečnost pokládá jen za myšlenkový výtvar lidského ducha. „*Kdyby naše schopnost myšlení poznávala pouze vlastnosti nacházející se v duši, pak by se vědy nemohly vztahovat k žádným objektům mimo myšlení.*“ V oblasti přírodních věd dokázal myslet velmi vědecky. Jeho názor například v oblasti astronomie je, že: „*Nemůžeme mít bezpečný úsudek z toho, co řekl Aristoteles a Ptolomeus o nebeských tělesech, o jejich sférách a o jejich vlivu na zemi.*“ V komentáři ke svému spisu *De coelo et mundo* říká sv. Tomáš: „*Kdo zkoumá nauku o nebeských tělesech, musí mít těžké pochybnosti a musí se spokojit s nedostatečnými důvody, protože tu nemůžeme mít jistoty úsudku.*“ Velmi nezávislým a přímo prorockým se jeví sv. Tomáš v tomtéž spise, když napřed děkuje těm, kteří odhalí bezpečné cesty v nauce o hvězdách a současně odmítá nauku o oběžnicích, kterou měl Aristoteles za jistou, a vyslovuje naději, že přijde nová, dosud neznámá metoda. Sv. Tomáš zde poukazuje také na poznávání abstraktně sylogistické, nezávislé jen na empirii, tedy poznání z vlastností a činností tělesa usuzujícího na jeho bytnost. Nad oblast filosofického a metafyzického poznání však klade sv. Tomáš oblast nadpřirozené pravdy, do které nelze proniknout pouhým přirozeným myšlením. Zde se sv. Tomáš odlišuje od raných scholastiků, kteří se snažili celý obor křesťanské dogmatiky rozumově osvětlit a učinit pochopitelným. Nadpřirozené pravdy, tedy trojjedinost Boha, vtělení Pána Ježíše a vzkříšení těla, můžeme podle sv. Tomáše přijmout jen na základě víry jako obsah Božího zjevení. Mezi věděním a vírou nemůže nikdy nastat rozpor, křesťanská pravda sice rozum přesahuje, ale není s ním v rozporu, pravda může být jenom jedna, protože pochází od Boha. Argumenty, které jsou uváděny rozumem proti křesťanské víře, musí odporovat nejvyšším principům samého rozumového myšlení a mohou být proto vyvráceny rozumovými prostředky. To také sv. Tomáš ve svých polemických spisech neustále provádí. Některé pravdy o Bohu lze podle sv. Tomáše poznat pouhým rozumem, např. že Bůh existuje a že může být jen jeden. O vztahu rozumu a víry sv. Tomáš řekl: „*Protože naše víra přesahuje rozum, nelze ji nezvratnými rozumovými argumenty dokázat, protože je však pravdivá, a není tedy v rozporu s rozumem, nemůže být ani takovými rozumovými argumenty vyvrácena. Křesťanští apologeté nemohou usilovat o to, aby filosoficky prokázali pravdu víry, nýbrž spíše o to, aby vyvrácením protivníkůvých námitek ukázali, že katolická víra není nepravdivá.*“

Boží existenci lze podle sv. Tomáše dokázat pěti různými způsoby rozumem. První je vzat z pohybu, druhý z příčiny, třetí z nahodilosti a nutnosti, čtvrtý ze stupňů bytí a pátý z účelného uspořádání přírody. Naše poznání Boha je za prvé nepřímé, protože je zprostředkováno účinky Boha v přírodě, za druhé je analogické, protože pojmy, které jsou výstižné pro Boží tvory, se vztahují na Boha na základě vztahu podobnosti mezi Tvůrcem a tvorem a za třetí je složené, protože nekonečně dokonalou Boží bytnost jsme schopni pochopit jen po částech z různých stran.

Sv. Tomáš také podává výklad o tom, že lidská duše je netělesná, tedy čistá forma bez látky, a že je to čistě duchovní na látce nezávislá substance. Z toho vyvozuje její nesmrtelnost a nezničitelnost. Z duševních mohutností jednoznačně upřednostňuje rozum nad vůlí, intelekt je vznešenější než vůle. Poznání získává člověk pouze zkušeností na základě smyslového vnímání, ovšem smysly lze získat jen materiál k poznání, který potom rozum utváří. Smyslová zkušenost ukazuje pouze jednotlivosti, objektem rozumu je však esence, aby ji duch poznal, musí vzít na pomoc fantasii.

Jako aristotelik se sv. Tomáš obrací ke světu jevů a zvláště ke světu mravnímu. Často a zevrubně se vyjadřoval k Aristotelově Politice. Sv. Tomáš vidí člověka začleněného do společnosti: „*Není možné, aby člověk byl dobrý, jestliže by neměl správný vztah ke společnému dobru. Čím více ctnost vztahuje ke společnému dobru, tím je vyšší.*“ Odůvodňuje nutnost sociální autority a stát považuje za mravní veličinu, které přisuzuje úkol vést občany ke spravedlivému a ctnostnému životu. Avšak cíl lidského života vidí v dosažení nebeské blaženosti. K tomuto cíli má být člověk veden církví a proto jí musí být poddána všechna světská moc.

Hlavní význam Tomášova učení spočívá v jeho geniální schopnosti vnikat do samého jádra problémů, které dokázal velmi přesně uspořádat, rozlišovat a rozdělovat podle hodnot, které jim přísluší. Tomismus se stal oficiální filosofií dominikánského řádu. Roku 1322 byl Tomáš Akvinský prohlášen za svatého. Významní papežové si cenili jeho učení a zasazovali se o něj. Roku 1879 byl tomismus povýšen na oficiální filosofii katolické církve. Při novém uspořádání církevního vysokoškolského studia bylo papežovým nařízením z roku 1931 předepsáno, aby se filosofie a spekulativní teologie přednášela podle učení a principů Tomáše Akvinského. V souvislosti s tím vznikla novotomistická filosofie, která se snaží sjednotit výsledky moderní vědy s vírou.

Vývoj poznávání zjevených tajemství

Ve třináctém století byla stále velmi živý problém rozkolu s východní církví, bylo proto nutné neustále náležitě objasňovat a vysvětlovat základní věrouku obsaženou ve vyznání víry. Zvláště bylo nutné objasňovat pojem Boží Trojice. Už Řečtí Otcové vycházeli z Trojice Osob, jak ji uvádí Zjevení, a dokazovali, že se shoduje s jednotou přirozenosti, soupodstatností. Zejména sv. Atanáš uvádí, že Otec plodí Syna, sděluje mu svou přirozenost, a ne jen podíl na ní. Z toho plyne, že Syn je Bůh. Právě tak Duch sv., vycházející z Otce i Syna, je Bůh - jinak by nemohl posvěcovat duše. Řečtí Otcové považují vycházení Osob spíše za darování než za výkony Boží inteligence a vůle. Tím, že otec plodí syna, dává mu svou přirozenost. Otec a syn ji dávají Duchu svatému.. Řečtí Otcové pak dodávali, že způsob jakým se děje věčné plození a vydechování je nevyzpytatelný. Kromě toho se při svém výkladu tajemství Nejsvětější Trojice řídili pořadem apoštolského kréda. Tam se praví, že Otec je stvořitel, Syn je Spasitel a Duch sv. je posvětitel. V těchto výkladech však zůstávalo mnoho nezodpovězených otázek: Proč jsou jenom dvě vycházení? Čím se liší jedno od druhého? Proč

se jen první nazývá plozením? Proč je Syn jediným Synem? Proč není také plozen Duch sv.? A vůbec - proč je Otec v apoštolském krédu nazýván Stvořitelem, když jím jsou podle úvodu evang. sv. Jana také Syn i Duch sv.? Řeční Otcové na to nedokázali odpovědět. Dokázal to teprve sv. Augustin. Ve svém díle o tomto tajemství vyšel totiž z jednoty přirozenosti filosoficky již zdůvodněné a snažil se ve světle Zjevení objasnit vnitřní život Nejsvětější Trojice. Vydal se tedy opačnou cestou než řeční Otcové. Zároveň byl zaujat úvodem sv. Jana: jednorozený Syn vychází z Otce jako Slovo, ale ne jako slovo vnější, nýbrž vnitřní. Tím začal odhalovat niterný způsob Synova věčného plození, způsob považovaný Řeckými Otců za nevyzpytatelný. Následkem toho objasnil též niterný způsob vydechování. Dokázal, že nejen Otec je Stvořitelem, nýbrž také Syn a Duch sv. Vždyť tvůrčí schopnost - vlastnost Boží přirozenosti je společná všem třem Osobám.

V poznávání tajemství Nejsvětější Trojice tedy existuje vývoj. Třebaže totiž nelze přirozeným způsobem poznat Nejsvětější Trojici, neznamená to, že je iracionální, ale že jde o nadpřirozené tajemství. Přirozený rozum nemůže pozitivně dokázat vnitřní možnost tohoto nadpřirozeného tajemství, jež přesahuje oblast dokazatelného. Přesto lidský rozum není docela bezmocný. Odhaluje, že v tom tajemství nejsou zřejmé nesrovnalosti. Teologie může dokázat mylnost nebo aspoň slabost námitek proti tomuto tajemství. V Augustiánském pojetí Nejsvětější Trojice zůstává ještě dost nejasných míst, které objasnil teprve sv. Tomáš. Na příklad sv. Augustin ještě nevysvětluje, proč je první vycházení plozením, proč nelze říci, že Duch svatý je plozen. Plození Slova se děje rozumovým způsobem : táž rozumová činnost přísluší všem třem Osobám. Proto se zdá, že by všechny tři měli donekonečna plodit. Teprve sv. Tomáš rozlišil rozumovou činnost společnou všem třem Osobám a to, co se praví jen o Otců. Podle toho, co Zjevení a úvod k sv. Janovi uvádí o Slovu, jež je v Bohu a je Bůh, sv. Tomáš ukazuje, že v Bohu je rozumové ronění Slova. Toto rozumové vycházení zaslouží označení plození, jak naznačuje sv. Jan (Jn. 1,18). Živý se opravdu rodí z živého a dostává přirozenost podobnou přirozenosti plodícího. Slovo Boží není jen obrazné podobenství Boha - Otce, nýbrž je podstatné jako On, živé jako On, je Osobou jako On, ale od něho odlišnou. Podobná nesnáze byla i pokud šlo o druhé vycházení, jež se děje způsobem lásky. Tři Osoby vskutku milují, takže se zdálo, že by každá z nich měla donekonečna vydechovat jinou Osobu. Zde sv. Tomáš rozlišil podstatnou lásku společnou všem třem Osobám, lásku pojmovou nebo aktivní vydechování, a lásku osobní, kterou je sám Duch svatý. V Bohu je vycházení cestou lásky, jako u nás láska k dobrému vychází z poznání dobra. Toto druhé vycházení ovšem není plozením, protože láska oproti poznání nevstřebává svůj předmět, nýbrž k němu směřuje.

Překladatelské metody

Při překládání knih z jednoho jazyka do druhého se dostává do popředí otázka správnosti. Zvláště ve spojitosti s překladem Tomášovy Summy Theologie se objevily dva názory na metodu překladu - volnější, kterou například v Německu zastávali překladatelé Pustetova vydání, a doslovnou, která byla použita pro český překlad. K tomuto tématu se vyjadřuje časopis Život (1935/43), když cituje názor Josefa Jungmanna: „*Chuti lidské jsou rozličné a protož nelze vůbec ustanoviti, kterým překladům by přednost náležela: oněm-li, kteříž svobodně podávají smysl originálu, na slova, na rozměr sylab a veršů se neohlížejíce, a jen o to stojíce, aby ve svých čtenářích podobný cit způsobili, jakýž původní spis u svých posluchačů vzbuditi musil ... čili o těch přeložených, jichžto původce snaží se netoliko smyslem, lebrž i slovy vlastními i přenesenými, obraty řeči, měrou i zvukem, ladem i skladem dílo své dílu původnímu podobným učiniti. Takové přeložení zajisté pracnější a nesnadnější, a zdaří-li se, zasloužilejší a chvalnější jest.*“ Pro český překlad Summy byla zvolena tato druhá cesta. S dílem sv. Tomáše je tomu skutečně jako s klasickým dílem básnickým. Nelze měnit,

nebo množit slova bez nebezpečí změny smyslu. Neboť i v tom je Tomáš Akvinský jedinečný, jak pravil papež o jeho způsobu vyjadřování: „*Vysoký, pevný a jasný způsob vyjadřování.*“ Při tomto způsobu překladu se nejlépe zachová překladatelská přesnost. Lze dosáhnout i toho, čeho musí být v dobrém překladu dosaženo, aby i v překladu zůstala nejasnost smyslu některého slova, nebo výroku tak, jak je v originálu samém. Při tomto doslovném překladu vzniká někdy problém, jakým českým slovem vyjádřit smysl původního textu. Například sv. Tomáš rozlišuje pro naše jedno obvyklé slovo *rozum* trojí výraz: *intellectus, mens, ratio*. Tyto problémy se dají řešit volbou jiných slov, která však musí plně postihovat původní význam, někdy je to ale dosti náročné, přímo detektivní, hledání a ne vždy se zdaří najít opravdu vhodná náhrada (jako tomu bylo například s volbou slova *ličnost* pro latinské *quantitas*). V našem jazyce ale máme naštěstí silného pomocníka v jeho značné ohebnosti. Naproti tomu v Holandsku se začal koncem dvacátých let vydáván volný překlad *Summy Theologie*, o tomto svém díle se její překladatelé vyjádřili, že „*chtějí věrně podati všechny odstíny původního textu.*“. Autoři českého vydání o tomto překladu řekli: „*Po našich zkušenostech se nám tato metoda jeví nemožná, protože právě o těchto odstínech se debatuje, a na mnoha místech text skutečně nechává místo pochybnostem - což může vystihnout jedině doslovný překlad, který ponechá i tuto textovou pochybnost znatelnou.*“ Doslovná metoda překladu je tedy méně závislá na míře pochopení originálního díla překladatelem a více vyjadřuje původní význam textu (proto byla také tato metoda zvolena pro následující překlad).

O Tomášově spisu Vyznání víry apoštolů

Kniha *Vyznání víry apoštolů* je pravděpodobně sbírkou Tomášových kázání z kostela sv. Dominika v Neapoli z roku 1273, ve kterých se věnoval především otázkám výkladu Vyznání víry, což bylo tehdy jedno z nejdůležitějších témat, jak už bylo řečeno. Jeho žáci naštěstí tato kázání zaznamenali písemně (později byla i přepisována - do dnešní doby se zachovalo 141 rukopisů). Krátce po Tomášově smrti dostala latinská verze těchto kázání charakter komentáře k vyznání víry. Pro překlad bylo použito latinské vydání z roku 1887 v Brixenu.

Božského Tomáše Akvinského, Andělského doktora
vyznání víry apoštolů,
totiž
Věřím v Boha, výklad.

Článek I.

Věřím v jednoho Boha, otce všemohoucího, stvořitele nebe i země.

1. Čtyřnásobné dobro víry

Křesťanovi je nezbytná především víra, bez ní není žádný nazýván věřícím křesťanem. Neboť víra činí čtyři dobra:

První: Skrze víru je duše zasnoubena Bohu, neboť skrze víru křesťanské duše uzavírá jakési manželství s Bohem (Oz 2.20): *Zasnoubím tě se mnou ve víře*. A proto, když je člověk křtěn, dříve než vyzná víru, je mu řečeno: "Věříš v Boha?", protože křest je první svátost víry. A proto říká pán: (Mar 16): *Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen, neboť křest bez víry neprospívá*.

A proto je hodno znát, že nikdo není přijatelný Bohu bez víry (Žid.11.6): *Bez víry je nemožné zalíbit se Bohu*. A proto o tomto říká Augustin (Řím 14.23): *Všechno, co není z víry, je hřích. Kde není věčné a nezměnitelné poznání pravdy, falešná je statečnost i v ušlechtilé smrti*.

Druhé: Skrze víru je v nás začat život věčný, neboť život věčný není nic jiného než poznávání Boha, pročež říká pán: (Jan 17.3): *toto je život věčný, aby poznávali tebe, samého Boha*. Toto poznání Boha začíná skrze víru, ale je ukončeno v životě budoucím, ve kterém budeme poznávat Boha jaký je, a proto je řečeno (Žid.11.1): *Víra je podstatou nadějných věcí*. Žádný tedy nemůže přijít k blaženosti, což jest pravé poznání Boha, než dříve pozná skrze víru. (Jan 20.29): *Blažení, kteří neuvidí, ale uvěří*.

Třetí: Víra řídí život současný, neboť k tomu, aby člověk dobře žil, je vhodné aby znal nezbytnosti k dobrému žití, a jestliže mu schází všechno nezbytné k dobrému žití skrze studium, nemůže k němu dospět ani po dlouhém čase. Víra však učí všechno nezbytné k dobrému žití, neboť ona učí, že je jeden Bůh, který odměňuje dobro a trestá zlo. (Abk 2.4): *Můj spravedlivý z víry bude žít.* Je také zjevno, že žádný z filosofů před příchodem Krista s celým svým dílem nepodal takové poznání o Bohu a o nezbytném k životu věčnému, jaké po příchodu Krista zná jediná stařenka skrze víru a proto je řečeno: (Iz. 11.9): *Plná je země poznáním Pána.*

Čtvrté: Vírou přemáháme pokušení. (Žid. 11.33): *Svatí skrze víru přemůžou království.* Je zjevno, že všechno pokušení je buď od ďábla, nebo ze světa a nebo z těla. Neboť ďábel pokouší, aby jsi neposlouchal Boha a nebyl mu podřízen. A z tohoto místa je skrze víru odstraněn: neboť skrze víru poznáváme, že on je Pánem všeho a proto poslouchá sám sebe. (1. Petr 5.8): *Nepřítel váš ďábel obchází hledaje koho by sežral, tomu odolejte silní ve víře.* Svět pak pokouší, buď se vábivě rozmáhá nebo se ustrašeně odvrací. Ale toto přemáháme skrze víru, která nám umožňuje věřit v jiný život, lepší než tento a proto opovrhujeme výhodami tohoto světa a nebojíme se protivenství (1. Jan 5.4): *Toto je vítězství, které přemáhá svět, naše víra,* a také která nás učí věřit v jiné větší zla, znát peklo. Toto se vpravdě snaží přivést nás k rozkoším současných okamžiků života. Ale víra nám ukazuje, že skrze to, na čem nepříslušně lpíme věčné potěšení ztratíme. (Efez 6.16): *Vždycky se štítem víry.* Tak je tedy zřejmé, že je velká potřeba mít víru.

2. Víra je v souhlasu s rozumem

Ale někdo říká: je hloupé, věřit něčemu, co není vidět, není hodno víry to, co není vidět. Odpovídám, je hodno říci, že tyto rozpaky se týkají

Po prvé: nedokonalosti našeho rozumu: neboť jestliže by člověk mohl dokonale poznávat skrze sebe všechno viditelné i neviditelné, hloupé by bylo věřit tomu, co nevidíme, ale naše poznání je tou měrou slabé, že žádný filosof nemůže nikdy úplně vypátrat přirozenost jediné mouchy. Nelze ani říci, že jeden filosof byl třicet let o samotě, aby poznal přirozenost včely. Jestliže je tedy náš rozum tak slabý copak není hloupé nechtít věřit v Boha, leč jen tolik, kolik může člověk poznávat skrze sebe. A proto je proti tomu řečeno: (Job 36.26): *Bůh je tak velký, že je nad naše poznání.*

Po druhé Může být odpověděno: Je dáno, že by některý učitel něco říkal ve svém učení a některý prost'áček by říkal, není tak, jak učitel učí. To co by sám neznal, mnoho by onen hloupý prost'áček nepromyslel. Zůstává však, že rozum anděla více přečnává rozum nejlepšího filosofa, než rozum nejlepšího filosofa rozum prost'áčka. A proto hloupý je filosof, jestliže nechce věřit tomu, co andělé říkají a mnohem více, jestliže nechce věřit tomu, co říká Bůh. Proti tomu je řečeno (Sir. 3.25): *Je ti zjeveno více, než poznání člověka.*

Po třetí může být odpovězeno, že jestliže člověk nechce uvěřit než jen tomu, co by mohl poznat, zajisté by nemohl žít na tomto světě. Neboť jak by mohl někdo žít, kdyby nevěřil ničemu: Jak by také uvěřil, že takový by byl otec jeho? A proto je nezbytné aby člověk věřil něčemu z toho, co nemůže úplně poznat skrze sebe, ale nikomu není hodno věřit tak jako

Bohu. A proto ti, kteří nevěří výrokům víry, nejsou moudří, ale hloupí a pyšní, jak říká apoštol (1.Tim 6.4): *Je pyšný, nic nezná*. Proto řekl (2.Tim 1.12): *Vím, komu jsem uvěřil, a jsem si jistý*. (Sir. 11.8): *Věřte těm, kteří se bojí Boha*.

Po čtvrté Také může být odpovězeno, že Bůh schvaluje, že to co učí víra, je pravé. Neboť jestliže by král poslal dopis se svou pečeti, nikdo by neslyšel říkat že ty dopisy nejsou poslány z královy vůle. Potom zůstává, že všechno co svatí uvěřili a předali nám z víry v Krista je označeno Boží pečeti, že pečeť ukazuje takové dílo, jaké nemůže učinit žádné čisté stvoření, to jsou zázraky, kterými Kristus posílil výroky apoštolů a svatých. Jestliže říkáš, že nikdo neviděl učinit zázrak, odpovídám k tomu: Neboť je známo, že celý svět uctívá idoly a víra Kristova je pronásledována, jak mluví pohané i historie, jenže všichni jsou obráceni ke Kristu - moudří, vznešení, bohatí, mocní i velicí k prostým kázáním, k několika málo chudým hlásajícím Krista. Buď je toto zázračně učiněno, nebo není. Jestliže zázračně, máš důkaz. Jestliže ne, říkám, že nemůže být větší zázrak, než že je celý svět bez zázraků obrácen k Bohu. Nehledáme tedy jiné. Tak tedy nikdo nemá pochybovat o víře, ale věřit, že to co se věří, je větší než to, co je vidět, neboť oči mohou člověka klamat, ale poznání Boha nás neklame nikdy.

3. Prozřetelnost Boží

Věřím v jednoho Boha. Mezi vším co je nutno věřit věrným, toto je první co je dlužno věřit, totiž, že je jeden Bůh. Je však uvážení hodno, co zde označuje jméno Bůh: zajisté není nic jiného než vladař a předvídatel všech věcí. Ten tedy věří, že Bůh je, který věří, že všechny věci tohoto světa jsou jím řízeny a předvídaný. Kdo však věří, že všechno povstává z náhody, ten nevěří, že Bůh je. Nikdo však není nalézán až tak hloupý, kdo nevěří, že věci přírody jsou řízeny, předvídaný a uspořádány a k nějakému řádu a jistotě času dospívají. Neboť vidíme Slunce, Měsíc, hvězdy a všechny jiné věci přírodní sloužit určený běh, že není možné aby byly od náhody; jestliže by kde byl, kdo nevěří, že Bůh je, byl by hloupý. (Ž. 13.1): *Řekl hlupák v srdci svém: Bůh není*. Jsou však někteří, kteří mohli uvěřit, že Bůh řídí a uspořádává věci přírodní, přeci nevěří, že Bůh předvídá lidské skutky, kteří totiž věří, že lidské skutky nejsou řízeny Bohem. Kdo mají rozum, to vidí, že na tomto světě jsou dobří ponižováni a zlí prospívají, že je viděna Boží prozřetelnost jak odchází od lidí, v jejich osobě je řečeno: (Job 22.14): *Prochází se okolo středu nebes, ani nás nevidí*. Toto však je velké bláznovství. Neboť toto se stává: Jestliže když některý neznaje lék, vidí lékaře podávajícího jednomu nemocnému vodu, jinému víno, podle toho, co určuje umění léčení, věřil by, že tak činí náhodně, když nezná umění léčby, která to ze správné příčiny činí, totiž komu dát víno a komu vodu. Tak jest u Boha. Neboť Bůh ze spravedlivé příčiny a svou prozřetelností rozděluje to, co je lidem potřebné a tak některé dobré ponižuje a některé zlé v úspěšnosti propouští. Kdo věří, že se toto stává od náhody, v neznalosti tak rozmýšlí, protože to nepoznal, neboť nezná umění a příčinu Božího řízení. (Job 11.6): *Kéž by ti ukázal skryté moudrosti a proč bývá hojný trest jeho*. A proto je více hodno víry, že Bůh vládne a řídí nejen věci přírodní ale také skutky lidské. (Ž. 93.7): *Říkají: Hospodin nevidí, Bůh Jákobův to nepostřehne. Přijďte na to, vy tupci z lidu, hlupáci, pochopí to někdy? Neslyší snad ten, jenž učinil ucho? Nedívá se snad ten, jenž utvořil oko? Hospodin zná smýšlení lidí*. Všechno tedy vidí i smýšlení i skrytou vůli.

Proto je lidem obzvláště uloženo konat dobro, neboť všechno, co rozmýšlí a činí je Božímu zraku odkryto. (Židům 14.13.): *Všechno je odhaleno a odkryto očím jeho.*

4. Jedinost Boží a původ polytheismu

Je však hodno věřit, že tento Bůh, který všechno spravuje a řídí, byl by takový jen jeden. Kdo si myslí, že ono uspořádání věcí lidských je dobře uspořádáno, v těch je množství nalézáno, uspořádáno a řízeno skrze jednoho.

Neboť množství přeseidajících způsobuje často neshody mezi poddanými. Když by někde Boží řízení bylo upřednostněno nad řízením člověka, ukazuje se, že řízení světa se neděje skrze mnoho bohů, ale skrze jednoho Boha. Jsou však čtyři (případy), kterými jsou lidé uváděni v přesvědčení o mnohobožství

První je slabost rozumu člověka, neboť lidé slabým rozumem nemohou překročit tělesnost, neuvěřili, že je něco nad poznání přírodní tělesa a proto mezi těmito tělesy mohou vybírat a jimi uspořádávat svět, podle toho co je krásnější a důstojnější mezi tím co bylo viděno. Těm přidělovali a přisuzovali božskou úctu. Obzvláště to jsou tělesa nebeská, totiž Slunce, Měsíc a hvězdy. Jako se to stává těm, kteří jdouce ke královskému dvoru chtějí vidět krále, věří, že kdokoliv je dobře oblečen nebo se postaví do cesty, je král. O nich je řečeno: (Moudr. 13.2): *Slunce, Měsíc nebo hvězdný kruh považovali za bohy řídící celý svět. (Iz 51.6): Pozvedněte své oči k nebi, pohleďte dolů na zem. Nebesa se rozplynou jako dým a země zvětší jako roucho, rovněž tak její obyvatelé pomřou. Ale má spása bude tu věčně, má spravedlnost neztroukotá.*

Druhé povstává z podlézavosti člověka, neboť mnozí chtějí aby jim lidé pochlebovali a králům schází Boží pocta, poslušnost a poddání se jim. Někde i některé po smrti provolají bohem, jiné také za života nazývají bohem. (Judit 5.29): *Ví všechno pokolení, že Nabuchodonosor je bohem země a mimo něj jiného není.*

Třetí povstává z pozemské náchylnosti k dětem a příbuzným. Neboť mnozí skrze přílišnou lásku, kterou ke svým mají, staví sochy po jejich smrti a takový je pak postup, že těm sochám božskou úctu činí. O nich je řečeno: (Moudr. 14.21): *Neboť lidé, buď vášní, nebo obsluhující krále, nesdělitelné jméno dali kamenům a dřevu.*

Čtvrté z ďáblova zla. Neboť se sám chtěl od počátku srovnávat s Bohem, jak sám řekl: (Iz. 14.13): *Posadím se na severu, vystoupím na nebesa a budu podoben nejvyššímu.* Tuto vůli ještě neodložil a proto všechno své konání dává najevo, aby se mu lidé klaněli a oběti mu obětovali, ne že by byl těšen tím, co je mu obětováno, ale byl by potěšen tím, že by mu byla přikládána vážnost jako Bohu. Zde i Kristovi říká: (Mat 4.9): *Toto vše ti dám, jestliže padneš a budeš se mi klanět.* Proto také vstupuje do model a odpovídá, aby byl uctíván jako bůh. Apoštol (1. Kor. 10.20): *Ale co pohané obětují, ďáblovi obětují a ne Bohu.* Lze však poznat, že je to strašné, jsou přece někdy i mnozí, kteří často spadají v tyto čtyři případy. I když ani ústy, ani srdcem, přeci se chovají jako věřící v mnoho bohů. Neboť kteří věří, že tělesa

nebeská mohou působit ve vůli lidí a v díle svém přijímají s jistotou časnost, ti, stavíce astroláby, pokládají nebeská tělesa za bohy a různá panstva. (Jr. 10.2): *Znamení nebeských se nebojte, těch se bojí pohané, to čím se řídí je marné.* Také všichni ti, kteří poslouchají více krále, než Boha nebo ti, kterým nic neschází, činí sobě bohy. (Skut. 5.29): *Boha je třeba poslouchat více než lidi.* Také ti, kteří milují děti, nebo příbuzné více než Boha, nadřazují je Bohu. Nebo také ti, kteří milují pokrm více než Boha, o těch psal apoštol (Fp. 3.19): *Jejich bohem je břicho.* Také všichni ti, kteří se zastávají kouzelnictví a čarování, věří, že d'áblové jsou bohy, oni si myslí, že mohou žádat od d'áblů to, co může dát jen Bůh, totiž odhalení všelikých věcí skrytých a budoucí pravdu. Je tedy především hodno věřit, že je jen jeden takový Bůh.

5. Bůh je stvořitelem všeho

Otce všemohoucího, stvořitele nebe a země. Jak je řečeno, co především máme věřit, že je jeden jediný Bůh, potom že tento Bůh je stvořitel a učinitel nebe i země, viditelného i neviditelného a aby jemné rozvažování bylo dáno současným, poněvadž nevědomým příkladem je podáváno učení, že totiž všechno je Bohem stvořeno a učiněno. Neboť je jisté, že jestliže někdo vstoupí do nějakého domu, vstoupivše do tohoto domu cítí teplo, potom jdouce dál cítí větší teplo a tak dále. Věří, že oheň je uvnitř, přestože tento oheň nevidí, neboť ten způsobuje teplo. Tak je také nutno se dívat na věci tohoto světa. Neboť pak nalézá všechny věci podle jejich řádu krásné a vznešené a čím více se blíží Bohu, tím krásnější a větší nalézá. Proto nebeské tělesa jsou krásnější a vznešenější než tělesa pozemská a proto je hodno věřit, že všechny tyto jsou od jednoho Boha, který dává své bytí i vznešenost prostým věcem. (Moudr. 13.1): *Vskutku nicotní jsou od přírody všichni lidé, kterým nebylo dáno znát Boha. Ze všeho dobrého, co mají před očima, nedokázali poznat toho, který je, a z pohledu na dílo nerozpoznali tvůrce.* a níže: *Neboť z velikosti a krásy stvoření může být srovnáním poznán původce jeho bytí.* Tak tedy jistotně musíme říci, že všechno co na světě je, je od Boha.

6. Trojí chybné tvrzení proti učení o stvoření

U tohoto se musíme vyvarovat třech omylů.

První je omyl Manichejských, kteří říkají, že všechno viditelné je stvořeno d'áblem a proto Bohu přiřazují jen stvoření neviditelného. Příčina tohoto omylu je, že samého Boha ztotožňují s nejvyšším dobrem, jako je pravda, že všechno, co je dobrého, je dobré a neumějíce rozlišovat, co by bylo zlé a co dobré, uvěřili, že všechno to, co je podobně zlé, jednoduše by bylo zlé, jako oheň, který spaluje nazývají jednoduše zlý, i vodu, která zaplavuje tak i o

jiných. Pročež nic z tohoto vnímaného není úplně dobré, ale podobně zlé a nedokonalé, říkají, že všechno viditelné není učiněno od dobrého Boha, ale od zlého. Proti tomu uvádí Augustin takový příklad: Jestliže by někdo vstoupil do dílny a našel nástroje, na které by narazil a ublížily by mu a kvůli tomu, že ho zasáhly ty nástroje, by označil onu dílnu za špatnou, protože by ona dílna špěla k dílu svému, byl by blázen. Tak je hloupé, říkat, že by toto stvoření bylo zlé, protože někomu škodí, neboť co jednomu škodí, jinému prospívá. Toto je však velký omyl proti víře církve a proto je k tomuto odpadlictví řečeno: *Všeho viditelného i neviditelného* (Gn. 1.1): *Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.* (Jan 1.3): *Všechno skrze něj učiněno jest.*

Druhý je omyl trvání světa od věčnosti, podle tohoto tvrzení uvádí Petr říká: (2.Petr 3.4): *Od té doby, co zesnuli otcové, všechno zůstává tak, jak to bylo od počátku stvoření.* Oni jsou vedeni k tomuto postoji, neboť neumí rozvažovat o počátku světa. Pročež, jak Mojžíš říká, stává se jim jako chlapci, kterému, jestliže by byl, hned když se narodil, přenesen na ostrov, a nikdy by neviděl ženu těhotnou ani chlapce rodit, by bylo řečeno až by byl velký, jak je počat člověk, nošen v lůně a narozen, nevěřil by tomu, co je mu řečeno, neboť by se mu zdálo být nemožné, aby mohl být člověk v lůně matky. Tak toto, pozorující současný svět, nevěří, že začal. Také toto je proti víře a proto je k tomuto odpadlictví řečeno: *Stvořitel nebe a země.* Neboť jestliže byla učiněna, je zřejmé, že nebyla vždy a proto je řečeno v žalmu (Ž.148.5): *Řekl a jsou stvořena.*

Třetí je omyl nazírání, že Bůh vytvořil svět z hotové hmoty. K tomu jsou vedeni tím, že chtějí měřit moc Boží podle našich možností a protože člověk nemůže učinit nic než jen z hotové hmoty, věří, že stejným způsobem tak tvoří i Bůh, pročež říkají, že při tvoření věcí měl hmotu hotovou. Ale to není pravda, neboť člověk proto nemůže nic učinit bez už hotové hmoty, že je tvůrcem částečným a nemůže učinit nic jiného, než jen určitý tvar v předurčené hmotě od různých jiných lidí předložené. Jejich smýšlení je, že vlastní schopnost je předurčena vytvářet toliko tvar a proto nemůže být příčinou ničeho jiného než jen tohoto vytváření tvaru. Bůh je však universální příčinou všech věcí a netvoří jen tvar, ale také hmotu, pročež i z ničeho tvoří všechno. Proto k omylu tohoto odpadlictví je řečeno: *Stvořitel nebe a země.* Neboť v tomto se odlišuje tvořit a činit, neboť tvořit znamená z ničeho tvořit něco, činit však znamená činit něco z něčeho. Jestliže tedy tvořil z ničeho, je hodno věřit, že by také mohl obnovit vše, co by bylo zničeno: pročež může slepého osvětlovat, mrtvého křísit a jiné zázračné věci činit. (Moudr. 12.18): *Kdykoliv bys chtěl užít své moci, je ti po ruce.*

7. Pětice plodů, ze kterých především můžeme shromažďovat články vyznání víry

K tomuto je člověk veden pěti

První k poznání Boží velebnosti, neboť stvořitel stojí v čele stvořenému. Protože je Bůh stvořitelem všech věcí, je zřejmé, že je vyvýšený nad všechny věci. (Moudr. 13.3): *Jestliže unesení jejich krásou je pokládali za bohy, tím spíše měli poznat, oč lepší je jejich Pán ... Jestliže žasli nad jejich mocí a působením, měli z nich pochopit, oč mocnější je ten, kdo je uspořádal.* A proto kdokoliv, kdo může rozmýšlet nebo poznávat, je menší než Bůh. (Job 36.26): *Hle, Bůh je vyvýšen nad naše poznání.*

Druhé podle něj jme řízení k milosrdným skutkům. Neboť proto že, Bůh je stvořitelem všech věcí, je jisté, že cokoli bereme a cokoli máme je od Boha. (1. Kor. 4.7): *Máš něco, co bys nebyl dostal?* (Ž. 23.1): *Hospodinova je země se vším, co je na ní, svět i ti, kdo na něm sídlí.* A proto musíme vracet milosrdnými skutky (Ž. 115.3): *Co vrátím Pánu za všechno, co mi dává?*

Třetí uvádí k snášení protivenství. Neboť třebaže je všechno stvoření od Boha a třebaže je tím podle své přirozenosti dobré, přece jen v něčem škodí a přináší nám trest, musíme věřit, že tento trest by byl od Boha. Ne tak vina, neboť není žádného zla od Boha než jen to, které je řízeno k dobru a proto jestliže jsou všechny tresty, které člověk snáší, od Boha, potom je nutno je trpělivě snášet. Neboť tresty očišťují hříchy, ponižují viníky, vyzývají dobré k milování Boha. (Job. 11.10): *Jestliže přijímáme z rukou Pána dobro, proč bychom nepřijímali i zlo?*

Čtvrté jsme vedeni k přímému užívání věcí stvořených, neboť stvořené musíme užívat k tomu, k čemu bylo stvořeno. Jsou však stvořeny ke dvěma: totiž

1.) ke slávě boží, neboť skrze sám sebe, to jest ke své slávě, učinil Pán všechno (Př. 16.4): *Hospodin učinil vše ke svému cíli a k našemu užitku*

2.) (Dt. 4.19): *Které učinil Hospodin, tvůj Bůh, k službě všem národům.*

Musíme tedy užívat věci ke slávě Boží, abychom se zalíbili Bohu a k našemu užitku tak abychom se tímto užíváním neztotožnili se hříchem. (1. Pa. 21.14): *Tvé je všecko a co z tvých rukou přijímáme, obětujeme tobě.* Cokoliv tedy máš, vědění, moudrost nebo krásu, celé to musíš zužítkovat a užívat ke slávě Boží.

Páté jsme vedeni k poznání důstojnosti člověka, neboť Bůh všechno učinil pro člověka jak je řečeno v (Ž. 8.8): *Všechno kladeš pod nohy jeho.* Člověk, podobný Bohu, je největší mezi vším stvořením hned po andělech, proto je řečeno (Gn. 1.26): *Učiňme člověka k obrazu a podobě naší.* Toto zajisté neřekl o nebi nebo o hvězdách, ale o člověku, ne však tolik k tělu, ale toliko k duši, která má svobodnou a nepodmanitelnou vůli je více podobná Bohu než jiná stvoření. Musíme tedy vnímat člověka jako nejdůstojnějšího ze všeho stvoření hned po andělech a žádným způsobem nesnižovat naši důstojnost skrze hřích a skrze nezřízenou touhu po věcech tělesných, které jsou nám bezcenné a učiněny, aby nám sloužily. Ale musíme mít současně na paměti, že nás Bůh stvořil. Neboť Bůh stvořil člověka aby vládl všemu co je na zemi a aby byl podán Bohu. Musíme tedy panovat a vládnout věcem, Bohu pak být poddání, poslouchat a sloužit a tím přijdeme k plodům Božím, které nám připravil.

Článek II.

i v Ježíše Krista, syna jeho jediného, Pána našeho

8. Ježíš Kristus je pravý syn Boží

Křesťanům je nezbytné věřit nejen v jednoho Boha, stvořitele nebe, nebe a všeho, ale také je nezbytné, aby věřili, že Bůh je otec a že Kristus je pravý syn Boží. Toto však, jak řekl svatý Petr ve svém 2. listě, není báje, ale jistota dokázaná skrze slovo Boží na hoře (2.Petr 1.16): *Nedali jsme se vést smyšlenými bájemi, ale zvěstovali jsme vám slavný příchod našeho Pána, Ježíše Krista jako očítí svědkové jeho velebnosti. On přijal od Boha Otce čest i slávu, když k němu ze svrchované slávy zazněl hlas: Toto je můj milovaný Syn, v něm jsem našel zalíbení. A tento hlas, který vyšel z nebe, jsme my slyšeli, když jsme s ním byli na svaté hoře.* Sám Ježíš Kristus také na mnoha místech nazýval Boha svým Otcem a sebe nazýval Syn Boží. Také svatí otcové mohli dát mezi články víry, že Kristus je Syn Boží, říkajíce: *I v Ježíše Krista, Syna jeho, totiž Boha, pokorně věřím.*

9. Hereze proti druhému článku víry

Ale byli mnozí heretikové, kteří toto věřili špatně. Neboť Photinus říká, že Kristus není jinak Syn Boží, než dobrý člověk, který pro příkladný život mohl být zván Božím synem skrze přijetí za vlastního z Boží vůle. Takže Kristus, který dobře žil a konal Boží vůli, si zasloužil být nazýván Boží syn. Photinus si myslel, že Kristus nebyl před svatou Pannou, ale až tehdy začal existovat, když byl počat. Tak se mýlí ve dvojím. Za prvé v tom, že jej nenazývá pravý Boží Syn podle přirozenosti, za druhé, když říká, že podle celého svého bytí byl až od doby početí. Avšak naše víra vyznává, že je Synem Božím skrze přirozenost a že byl od věčnosti, v tom máme proti němu zjevnou autoritu v Písmu svatém. Neboť proti prvnímu je řečeno, že nebyl jen Syn, ale také jednorozený. (Jan 1.18): *Jednorozený Syn, který je v náručí Otcově, nám o něm řekl.*, proti druhému: (Jan 8.58): *Dříve než Abraham byl, já jsem.* Je však zřejmé, že Abraham byl před svatou Pannou a proto svatí otcové přiřazují k vyznání proti prvnímu: *Syn Boží jednorozený* proti druhému *A z Otce narozeného přede všemi věky.* Sabellius oprávněně říká, že Kristus byl před svatou Pannou, říká však, že není jiná osoba Otcova a jiná Synova, ale sám Otec je vtělen a proto je osoba Otce i Syna tatáž. Ale toto je omyl, neboť je proti trojici osob. I proti tomu je autorita (Jan 8.16): *Nejsem sám, ale já a ten, který mě poslal, Otec.* Je však zřejmé, že od sebe nikoho neposlal - takto si tedy vymýšlel Sabellius a proto je k vyznání otce přičteno: *Bůh z Boha, světlo ze světla*, to jest Bůh Syn z Boha Otce. Musíme věřit, že Syn, který je světlem je ze světla Otce. Arius připouští, že Kristus byl před svatou Pannou a že jiná je osoba Otce a jiná Syna, přeci trojí přisuzuje Kristu. První je, že Kristus byl stvořen. Druhé je, že nebyl od věčnosti, ale v čase byl Bohem stvořen nejušlechtilejším ze stvořeného. Třetí je, že nebyl stejné podstaty Bůh Syn s Bohem Otcem a tak že nebyl pravým

Bohem. Ale toto je podobně omyl proti autoritě Písma svatého, neboť je řečeno (Jan 10.30): *Já a Otec jsem jedno*, totiž v podstatě a proto jako Otec byl věčně, tak i Syn, a jako Otec je pravý Bůh, tak i Syn. Kde je tedy Ariem řečeno, že by byl Kristus stvořen - proti tomu je ve vyznání víry otci řečeno: *Pravý Bůh z pravého Boha*. Kde je potom řečeno, že by nebyl od věčnosti ale v čase, je ve vyznání víry řečeno: *Zrozený, ne stvořený*. Proti tomu vpravdě, co je řečeno, že není stejné podstaty s Otcem, je dáno do vyznání víry *Stejně podstaty s Otcem*. Je tedy zjevno, že musíme věřit, že Kristus je jednorozený Boží a vpravdě Boží Syn a že byl vždy s Otcem a že jiná je osoba Syna, jiná Otce a že je stejné podstaty s Otcem. Toto zde věříme skrze víru, poznávat však budeme v životě věčném skrze dokonalé vidění a proto k našemu potěšení něco o něm říkáme.

10. Osvětlen podobností plození slova

Je tedy hodno znáti, že různá plození mají různé způsoby. Plození Boží je jiné než plození jiných věcí. Pročez nemůžeme přistupovat k plození Božímu, než jen skrze takové plození, které ve stvořeném více přistupuje k podobě Boží. Nic však není Bohu tak podobné, jako duše člověka, jak bylo řečeno. Způsob však plození v duši je, že člověk poznává skrze svou duši cokoli, co je poznáno početím (rozumem, který stejným způsobem povstává) početí z duše, jako z otce a je nazváno slovem rozumu nebo člověka. Duše tedy poznáním plodí své slovo. Tak i Syn Boží není nic jiného než Slovo Boží, ne jako slovo pronesené zvnějšku, neboť ono pomíjí, ale jeho slovo vnitřně počaté a proto samotné Slovo Boží je jedné podstaty s Bohem a rovné Bohu. Pročez i svatý Jan mluvící o Božím Slovu tři hereze zavrhuje:

První hereze Photina, kterých se dotýká, když říká: *Na počátku bylo slovo*.

Druhé Sabeliovy, když říká: *A Slovo bylo u Boha*.

Třetí Ariovy, když říká: *A Bůh byl Slovo*.

Slovo je však jiné v nás a jiné v Bohu. Neboť v nás je naše slovo akcidentem, ale v Bohu je Slovo Boží totéž co sám Bůh, neboť nic by nebylo v Bohu, co by nebylo bytostí Boží. Nikdo pak nemůže říkat, že by Bůh neměl Slovo, neboť dotýkaje se Boha, byl by nejpošetilejší. A proto jako byl vždy Bůh, tak i Slovo jeho. Neboť jako mistr tvoří vše skrze tvar, který rozmyslel v srdci svém, to je jeho slovo. Tak i Bůh tvoří všechno Slovem svým, jako skrze vlastnost svou. (Jan 1.3): *Všechno skrze něj učiněno jest*.

11. Plod shromažďování z druhého článku víry

Jestliže je tedy Slovo Boží Synem Božím, i všechna Boží slova jsou podobná tomuto slovu. Musíme

Poprvé svobodně slyšet Boží slova, neboť toto jest znamením, že milujeme Boha, jestliže jeho slova svobodně slyšíme,

Podruhé musíme věřit Božím slovům, neboť proto přebývá Boží Slovo mezi námi, on je Kristus, který je Slovem Božím. (Ef. 3.17): *Aby Kristus skrze víru přebýval ve vašich srdcích* (Jan 5.38): *Boží Slovo ve vás nezůstává.*

Potřetí sluší se, abychom o Slovu Božím zůstávajícím mezi námi neustále rozjímali, neboť se sluší nejen věřit ale i rozjímat, jinak (víra) neprospívá. Takovéto rozjímání způsobuje mnoho proti hříchu. (Ž. 118.11): *Tvou řeč uchovávám v srdci, nechci proti tobě hřešit.* A také o muži spravedlivém je řečeno: (Ž. 1.2): *Nad jeho zákonem bude rozjímat ve dne v noci.* Kde o svaté Panně je řečeno (Luk. 2.51): *že Uchovávala to vše ve svém srdci.*

Po čtvrté Sluší se, aby člověk přijímal Boží slovo různými způsoby připomínáním, kázáním a rozněcováním. (Ef. 4.29): *Z vašich úst ať nevyjde ani jedno špatné slovo, ale vždy jen dobré* Také Kolos 3.16.: *Nechť ve vás přebývá slovo Kristovo v celém svém bohatství, se vši moudrostí se navzájem učte a napomínejte.* Také (2. Tim. 4.2): *Hlásej slovo Boží, ať přijdeš vhod či nevhod, usvědčuj, domlouvej, napomínej v trpělivém vyučování.*

Po páté Slovo Boží se musí vykonat odevzdaně. (Jk. 1.22): *Podle slova také jednejte, nebudte jen posluchači, to by jste klamali sami sebe.* Tuto pátou připomínku zachovala skrze službu svaté Marie ve zrození Slova Božího skrze sebe. Neboť za první slyšela. (Luk. 2.35): *Duch svatý sestoupí na tebe,* za druhé souhlasila skrze víru (Luk. 2.38): *Ejhle, služebnice Pána* za třetí uchovala a nesla v lůně. Za čtvrté porodila a chovala jej za páté živila a kojila jej. Pročež církev zpívá: *Jeho krále andělů sama Panna kojila prsem z celých nebes.*

Článek III.

který se počal z Ducha svatého, narozen z Marie Panny

12. Vtělení slova je objasněno podobenstvím

Křesťanům je nezbytné nejen věřit v Syna Božího, jak ukázáno jest, ale také se sluší věřit v jeho vtělení. A proto sv. Jan jakmile řekl mnohé důrazné a příkré následně nám označil jeho vtělení, když řekl: (Jan 1.14): *A Slovo se stalo tělem*. A abychom mohli o tom něco přijmout, předkládá dva příklady. Je zřejmé, že Syn Boží není ničemu tak podobný, jako slovo v našem srdci počaté, nerozšířené. Nikdo však nezná slovo dokud je v srdci člověka, ale tehdy je poprvé poznáno, když je proneseno. Tak Slovo Boží dokud bylo v srdci Otce, nebylo poznáváno než jen samotným Otcem, ale vtělením bylo poprvé ukázáno a poznáno (Baruch 3.38): *Tak se ukázala i moudrost na zemi a setkala se s námi*. Druhý příklad jest, že pronesené slovo musí být poznáno skrze slyšení, přeci není viděno ani (vnímáno), ale když je napsáno na listinu, tehdy je viděno i vnímáno. Tak i Slovo Boží viditelným a vnímatelným bylo učiněno, když bylo v našem těle, jako písmo. A jako listinou na které je napsáno královské slovo, je řečeno slovo krále, tak i člověk, který je spojen se Slovem Božím v jednu podstatu, je zván Syn Boží. (Iz. 8.1): *Vezmi si svou tabulku a napiš na ni běžným způsobem a proto říkají svatí apoštolové: Který je počat z Ducha Svatého narodil se z Marie Panny*.

13. Hereze proti učení o vtělení

Avšak v tomto se mnozí mýlili, pročez i svatí otcové k jinému vyznání víry na synodu Nicejském mnohé přidali, a tím jsou nyní všechny chyby odstraněny. Neboť Erigenes řekl, že Kristus se narodil a také přišel na svět, aby také spasil ďábly. pročez mají být všichni ďáblové na konci světa spaseni. Ale toto je proti Písmu svatému, neboť říká (Mat. 25.41): *Jděte ode mne, prokletí, do věčného ohně, připraveného ďáblu a jeho andělům*. A proto je k tomuto odchýlení přidáno: *Který pro nás lidi (nikoli pro ďábly) a pro naši spásu*. V tomto se zajisté více ukazuje Boží láska k nám. Photinus vpravdě zůstává, že Kristus byl narozen ze svaté Panny, ale přidává, že byl pouze člověkem, který dobrým životem a konáním Boží vůle, zasloužil býti synem Božím, jako i jiní svatí. Proti tomu je řečeno: (Jan 6.38): *Sestoupil jsem z nebe, ne, abych činil vůli svou, ale abych činil vůli toho, který mě poslal*. Je však zřejmé, že by nesestoupil, jestliže by tam nebyl, a jestliže by byl pouze člověk, nebyl by na nebesích a proto je k tomuto odchýlení přidáno: *Sestoupil z nebe*. Manicheus vpravdě říká, že by Syn Boží byl věčný a sestoupil z nebe, přeci neměl pravé tělo, ale zdánlivé. Ale toto je lež, neboť nesestoupil učitel pravdy aniž by měl něco falešného. A proto jako pravé ukázal tělo, které měl. (Luk. 24.39): *Dotkněte se mne a přesvědčte se, duch přece nemá maso a kosti, jako to vidíte na mne*. A proto je k tomuto odchýlení přidáno *A vtělil se*. Ebion, který byl z židovského pokolení, vpravdě říká, že se Kristus narodil ze svaté Panny, ale smíšením mužského a ženského sémě. Ale toto je lež, neboť anděl řekl: (Mat. 1.20): *Co v ní bylo počato, je z Ducha svatého*, a proto svatí otcové k tomuto odchýlení říkají: *Z Ducha svatého*. Valentinus ač by připustil vyznat, že by Kristus byl počat z Ducha svatého, přeci tvrdí, že Duch svatý přinesl pouze tělo nebeské uložil jej ve svatou Pannu a toto bylo tělo Kristovo. Pročez není svatá Panna učiněna nikým jiným, než jen jeho místem, říká, že toto tělo přišlo skrze svatou Pannu jako skrze vodovod. Ale toto je lež, neboť anděl jí řekl: (Luk 1.35): *Neboť co se z tebe narodí Svatého, bude zváno Syn Boží* a apoštol (Ga. 4.4): *Když se naplnil čas, poslal Bůh svého syna narozeného z ženy*. A proto přidávají *Narozen z Marie Panny*. Arius i Apolinarius vpravdě praví, že by Kristus mohl být Slovem Božím a narozený z Marie Panny, přece neměl duši, ale místo duše bylo zastoupeno božstvím. Ale toto je proti Písmu, neboť Kristus řekl: (Jan 12.27): *Nyní je má duše sevřena úzkostí*. Také (Mat. 26.38): *Smutná je duše má až k smrti*. A proto svatí otcové k tomuto odchýlení přidávají *A stal se člověkem*. Neboť

člověk sestává z duše a těla. Pročež měl vpravdě vše co může člověk mít, kromě hříchu. Tím pak, že je řečeno - stal se člověkem - odstranili všechny omyly výše uvedené i všech ostatních, kteří by mohli říci a obzvláště omyl Eutichetise, který říká, že byl učiněn smíšením, totiž z přirozenosti božské a lidské byla učiněna jedna přirozenost Kristova, že nebyl ani pravý Bůh ani pravý člověk. Ale toto je lež, neboť tehdy by nebyl člověkem, také i proti tomu co bylo řečeno, že stal se člověkem. Je také odstraněn Nestoria, který říká, že Syn Boží byl totožný s člověkem pouze skrze přebývání. Ale toto je lež, neboť tehdy by nebyl člověkem. Ale v člověku a že byl člověkem, je zjevno skrze Apoštola (Fp. 2.7): *Stal se jedním z lidí* (Jan 8.40): *Já jsem vám mluvil pravdu, kterou jsem slyšel od Boha.*

14. Plody vtělení

Můžeme tedy z tohoto uvedeného shrnout toto poznání:

První Upevňuje se naše víra. Neboť jestliže by kdokoliv řekl cokoliv do různých končin země a sám by tam nebyl nebylo by mu uvěřeno jako kdyby tam byl. Dříve než tedy přišel Kristus na svět patriarchové, proroci i Jan Křtitel mluvili všelicos o Bohu, ale přeci jim lidé nevěřili tak, jako Kristu, který byl s Bohem, dokonce totožný s ním, čímž je velice upevněna naše víra vydaná nám tímto Kristem (Jan 1.18): *Boha nikdy nikdo neviděl, jednorozený Syn, který je v náručí Otcově, nám o něm řekl.* A tak se stalo, že nám jsou ukázána mnohá tajemství víry po příchodu Krista, která byla dříve skryta.

Druhé je pozdvihována naše naděje. Neboť je zřejmé, že Boží Syn, majíce naše tělo, nepřišel kvůli maličkostem, ale kvůli našemu velkému užitku. Pročež učinil jakousi výměnu, totiž, že přijal oduševnělé tělo a z Panny se důstojně narodil, aby nám projevil své božství. A tak se stal člověkem, aby Bůh spasil člověka. (Řím. 5.2): *Skrze něho jsme vírou získali přístup k této milosti. V ní stojíme a chlubíme se nadějí, že dosáhneme slávy Boží.*

Třetí z těchto vychází láska. Neboť nic není takovým znamením boží lásky, než že Bůh je stvořitelem všeho stvoření, náš Pán je naším bratrem, Syn Boží je synem člověka. (Jan 3.16): *Tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného syna.* A proto z této úvahy plyne, že je dlužno lásku oplácet a zapálit se pro Boha.

Čtvrté Jsme vedeni ke službě pouze naší duší. Neboť tak mnoho byla naše přirozenost vznešená a povýšená ze společenství k Bohu, že byla přijata ke společenství božských osob. Proto anděl po vtělení nechtěl snášet, aby se mu svatý Jan klaněl, když toto snášel dříve od největších patriarchů. Proto člověk o tomto povýšení uvažující a pozorující jej, musel být pohoršen starostí o svou hříšnou přirozenost. Proto řekl sv. Petr: (2.Petr. 1.4): *Tím nám daroval vzácná a převeliká zaslíbení, abyste se tak stali účastnými božské přirozenosti a unikli zhoubě, do níž svět žene jeho zvrácená přirozenost.*

Páté tímto je zapalována naše touha k přejití ke Kristu. Neboť jestliže by byl nějaký král někoho bratrem, a byl by od něj vzdálen, toužil by tento bratr krále k němu přijít a být u něho a zdržovat se (tam). Pročež je-li Kristus naším bratrem, musíme toužit být s ním a být s ním ve spojení. (Mat. 24.28): *Kde je mrtvola, slétají se i supi* a apoštol toužil být s Kristem, neboť touha v nás roste uvažováním o jeho vtělení.

Článek IV.

Trpěl pod Pontským Pilátem, byl ukřižován, zemřel a pohřben jest.

15. Kristus zemřel podle lidské přirozenosti ne podle božské.

Jako je křesťanu nezbytné aby věřil ve vtělení Syna Božího, tak nezbytné je aby věřil v jeho utrpení a smrt, neboť jak říká Gregorius: *"Nic nám narození neprospěje nebyli bychom vykoupeni."* Neboť toto, totiž, že Kristus za nás zemřel, je tak důležité, že to sotva může náš rozum uchopit, dokonce žádným způsobem nevstoupí do našeho rozumu. A tak je jak říká apoštol (Sk.13.41): *Vy, kteří mnou pohrdáte, otevřte oči, zděste se a dejte se na útěk, protože já učiním ve vašich dnech něco, čemu nikdy neuvěříte, když vám to bude někdo vypravovat.* Neboť tak veliká je milost a láska Boží k nám, že více sám učinil nám než můžeme pochopit. Přeci nemůžeme věřit, že Kristus tak vytrpěl smrt, že by zemřelo jeho božství, ale že zemřela v něm lidská přirozenost. Neboť není mrtvý podle toho, že byl Bůh, ale podle toho že byl člověk a tak jsou zjevné tři příklady: Jeden je v nás. Neboť je zřejmé, že když člověk umírá, v oddělení duše od těla neumírá duše, ale samotné tělo. Tak i ve smrti Kristově není mrtvé božství, ale lidská přirozenost. Ale jestliže židé nezabili božství, je zjevné, že nezhřešili více jestliže by zabili nějakého jiného člověka. K tomu lze říci: Je dáno, že by král byl oblečen v nějaké roucho. Jestliže by kdo toto roucho pošpinil, byl by brán jako kdyby samotného krále pošpinil. Proto židé přestože nemohli usmrtit Boha, přeci lidskou přirozenost Kristu zabíjejíce odebrali, jsou v tak velkém hříchu, jako by samotné božství byli zabili. Také, jak je řečeno výše, Syn Boží je Slovem Božím a Slovo Boží je vtěleno, jako slovo krále napsané na listině. Jestliže by tedy někdo roztrhal listinu krále, skrze to bude brán jako by roztrhal slovo krále. A proto tak velkým je brán hřích židů jako by byli zabili samotné slovo Boží.

16.Zlo, které skrze hřích přišlo a které Kristus svým utrpením zničil.

Ale proč je nebytné, aby Slovo Boží trpělo za nás? Je možné podat nutnou dvojici (důvodů). První je k odstranění hříchu, další je k příkladu jak mnoho konat. zajisté k odstranění, neboť proti všemu zlu, do kterého jsme upadli skrze hřích, našli jsme lék skrze utrpení Krista. Upadli jsem paterým zlem.

První skvrna: Neboť člověk, když hřeší, hanobí svou duši, neboť jako je ctností duše její krása, tak hřích je její skvrnou. (Baruch 3.10):

Ale toto odstraňuje utrpení Krista, neboť Kristus svým utrpením vykonal lázeň ve své krvi, která smývá hříchy. (Zj. 1.5): *Obmyl nás od našich hříchů ve své krvi*. Ve křtu je pak omyta duše krví Kristovou, neboť krví Kristovou obnovujeme ctnost a proto, když se kdokoliv pošpiní hříchem, činí Kristu křivdu a více hřeší než před tím. (Žid.10.28): *Už ten, kdo pohrdne zákonem Mojžíšovým, nedojde slitování a propadne smrti na základě svědectví dvou, nebo tří svědků*.

Druhé Upadli jsme do nepřátelství s Bohem. Neboť jako tělesný miluje tělesnou krásu, tak Bůh duchovní, což je krása duše. Když je tedy duše skrze hřích pošpiněna, je Bůh urážen a v nenávisti má hříšníka. (Moudr. 14.9): *U boha je ve stejné nenávisti jak svévolník, tak čin jeho svévole*. Ale Kristovo utrpení toto odstraňuje, neboť podal Bohu Otcí zadostiučinění za hřích, za který sám člověk zadostiučinění podat nemohl, jeho láska a poslušnost byla větší než zpronevěra hříchu prvotních lidí. (Řím. 5.10): *Jestliže jsme my Boží nepřátelé, byli s Bohem smíření smrtí jeho Syna, tím spíše nás smířené zachrání jeho život*.

Třetí upadáme ve slabost. Neboť brzy po jediném zhřešení uvěřil, že může být hříchem omezen, ale přistupuje celé nepřátelství, neboť je skrze první hřích oslaben a stává se příčinou k hřešení a hřích více vládne člověku. Člověk, jak mnoho z něho jest, nalézá se v takovém stavu, jako by se vrhnul do jámy, že by nevstal, než jen Božskou silou. Pročež poté, když člověk zhřešil, byla naše přirozenost zeslabena a zkažena a tím se stal člověk náchylný k hřešení. Ale Kristus takovou slabost a ochablost umenšil a i když ji nezničil úplně, přeci je člověk Kristovým utrpením tak posílen a hřích oslaben, že mu tak mnoho nevládne a člověk se může pokusit ospravedlnit Boží milostí, jenž je přinášena ve svátostech, které vzešly z Kristova utrpení, tak že může být vykoupen od hříchů. (Řím. 6.6): *Starý člověk v nás byl spolu s ním ukřižován, aby tělo ovládané hříchem bylo zbaveno moci a my už hříchu neotročili*. Neboť před utrpením Kristovým jsou málokteří nalézáni žijící bez smrtelného hříchu, ale potom bez hříchu smrtelného žili a žijí mnozí.

Čtvrté upadáme znovu do trestu, neboť takto se naplňuje spravedlnost Boží, aby kdokoliv zhřeší, byl potrestán. Trest je odplatou za vinu. Pročež když by byla vina smrtelného hříchu nekonečná, proti dobru nekonečnému, totiž Bohu, jehož učením hříšník pohrdá, dlužný trest smrtelného hříchu je nekonečný. Ale Kristus skrze své utrpení nám sňal tento trest, a sám ho snášel. (1. Petr 2.24): *Naše hříchy nesl na svém těle*. Neboť utrpení Krista bylo natolik silné, že postačilo k očištění všech hříchů celého světa, třeba by jich byly statisíce. A proto jsou křtem všechny viny smyty, proto také kněz odpouští hříchy, proto také kdokoliv, kdo vytváří větší utrpení Kristu, je více následován odpuštěním a více zaslouží milosti.

Páté Upadáme do vyhnanství z království. Neboť kteří urazí krále, jsou králem vysláni žít ve vyhnanství, tak je člověk skrze hřích vyloučen z ráje. Proto byl Adam ihned po hříchu vyvržen z ráje a zavřela se brána ráje. Ale Kristus svým utrpením tuto bránu otevřel a do království povolal vyhnance. Neboť otevřením Kristova boku se otevřela brána ráje a proudem jeho krve se zničily skvrny, uklidnil se Bůh, odňata slabost, byl sňat trest, vyhnanci byli povoláni do království. Proto také ihned bylo řečeno zločinci, (Luk. 23.43): *Dnes budeš se mnou v ráji*. Toto nebylo řečeno kdysi, neboť to nebylo řečeno komukoliv, ani Adamovi, ani Abrahamovi ani Davidovi, ale tehdy totiž, když byla otevřena brána, zločinec obdržel

odpuštění a vstoupil. (Žid. 10.19): *Protože Ježíš obětoval svou krev, smíme se odvážit vejít do svatyně.* Je tedy zjevně užitečným vhodným lékem.

17. Kristus trpěl aby nám dal příklad

Vhodnost ale není menší než příklad. Neboť, jak řekl svatý Augustin, utrpení Kristovo úplně postačilo k poučení našeho života. Neboť kdokoliv chce dobře žít, ať nic jiného nečiní než jen že odvrhne to, co Kristus na kříži odvrhnul a žádá to, co Kristus žádal. Neboť žádný příklad statečnosti není vzdálen od kříže. Jestliže hledáš příklad lásky, (Jan 15.1): *Já jsem pravý vinný kmen a můj otec je vinař.* A to na kříži učinil Kristus. A proto jestliže za nás dal svou duši, nesmí nám být zatěžko snést jakákoliv zla pro něj. (Ž. 115.3): *Co vrátím Pánu za vše, co on mi dal.* Jestliže hledáte příklad trpělivost, nejznamenitější je nalezen na kříži. Neboť trpělivost je velmi ukázána ze dvojího: buď když někdo mnoho trpělivě snáší nebo když snáší to, před čím by se mohl chránit a přesto se nechrání. Kristus však mnoho na kříži vytrpěl: (Pl. 1.12): *Ó vy všichni kteří jdete po cestě, pozorujte a vizte, zda je bolest jako bolest má a trpělivě, protože když jsou trápeni, nevyhrožují.* (1. Petr 11.23) a (Iz. 53.7): *Jako beránek vedený na porážku, jako ovce před stříhači, zůstal němý, ústa neotevřel.* Také se mohl bránit a nebránil se (Mat. 26.53): *Což Myslíš, že bych nemohl poprosit svého Otce a poslal by mi ihned víc než 12 legií andělů?* Velká je tedy Kristova trpělivost na kříži. (Žid. 12.1): *Proto i my obklopeni takovým zástupem svědků, odhodme všechnu přítěž i hřích, který se na nás tak snadno přichytí, a vytrvejme v běhu, jak je nám uloženo.* Jestliže hledáte příklad pokory, pohleďte na kříž, neboť Bůh svolil být souzen pod Pontským Pilátem a být zabit (Job 36.17): *Chceš-li se svévolně přít, pře tě přivede před soud.* Vpravdě bezbožný (Moudr. 11.20): *Postiženi byli spravedlivým trestem Pán se za otroka a život andělský za člověka vydal na smrt.* (Fp. 2.8): *Je učiněn poslušným až k smrti.* Jestliže hledáte příklad poslušnosti, následujte jeho, který byl učiněn poslušným otce až k smrti. (Řím. 5.19): *Jako skrze neposlušnost jednoho člověka jsou mnozí hříšníky, tak skrze poslušnost jednoho jsou mnozí ospravedlněni.* Jestliže hledáte příklad poníženosti, následujte jeho, který je Králem králů a Pánem pánů, ve kterém jsou poklady moudrosti, přece byl na kříži nahý, posmíváný, poplivaný, zbičováný, trním korunován, žlučí a octem napojen a mrtvý. Nebuďte tedy nakloněni k oblékání ani k bohatství, neboť (Ž. 21.19): *Dělí se o mé roucho.* ani k poctám, protože já jsem osvědčen (vykoupen) posměchem a bičováním, ne k poctě, neboť ti co pletou trnovou korunu ani ji (na hlavu) nevsadí, ani k rozkoši, neboť (Ž.18.12): *Žízeň mou uhasili octem.* Sv. Augustin nad tímto (Žid. 12.1): *Odhodme všechnu přítěž i hřích a vytrvejme v běhu, jak je nám uloženo.* říká: Ponížením opovrhnul Ježíš Kristus všemi dobry, aby byl ukázán opovrženímhodným.

Článek V.

Sestoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých

18. Důvody, proč Kristus sestoupil do pekel

Jak bylo řečeno, Kristova smrt byla v oddělení duše od těla, jako u jiných lidí, ale toto božství bylo zjevně spojeno s lidstvím Krista, jakkoliv by byly duše a tělo od sebe odděleny navzájem, přeci bylo vždy božství dokonale vzdáleno duši i tělu a proto byl Syn Boží v hrobě s tělem a do podsvětí sestoupil s duší.

První aby snesl celý trest hříchu, aby tak celou vinu očistil. Trest však za hříchy lidí byl nejen smrtí těla, ale byl také trestem duše. Protože hřích byl jak k duši, neboť byla také sama tato duše trestána, tak k tělu božské představy. Protože ještě nebylo podáno zadostiučinění. A proto po smrti sestupovali všichni, i svatí otcové, před Kristovým příchodem do podsvětí. Aby tedy Kristus snesl celý dluh trestu hříchů, svolil nejen aby byl zabit, ale také i podle duše do podsvětí sestoupil. (Ž. 87.5): *Jsem počítán k těm, co sestupují v jámu, jsem jako muž, který pozbyl síly. neboť ostatní byli jako otroci, ale Kristus jako svobodný.*

Druhý důvod je, aby úplně pomohl svým přátelům. Neboť měl své přátele nejen na světě, ale také v podsvětí. zajisté jsou různí přátelé Kristovi mající jeho lásku. V podsvětí jsou však mnozí, kteří s láskou a vírou majíce vejíti sestoupili jako Abraham, král, Jakub, Mojžíš, David a ostatní spravedliví a dokonalí mužové. A protože Kristus navštívil a pomohl svým na světě skrze smrt svou, chtěl také navštívit své, kteří byli v podsvětí a pomoci jim sestoupíce k nim. (Sir. 24.45): *Proniknu všechny části podsvětí země a uvidím všechna utrpení a osvětlím všechny, kteří doufají v Pána.*

Třetí vpravdě je důvod aby dokonale zvítězil nad ďáblem. Neboť tehdy dokonale zvítězil nad někým pro někoho. Přemohl jej nejen tehdy na poušti, ale napadl jej až ve vlastním domě a odnesl mu trůn království a svůj dům. Kristus však nad ďáblem zvítězil i na kříži jej pokořil, pročež říká: (Jan 12.31): *Nyní je soud nad tímto světem, nyní bude vládce tohoto světa vyvržen ven.* A proto, aby dokonale zvítězil, chtěl odnést trůn svého království a spoutat jej v domě (jeho), což jest podsvětí. A proto tam sestoupil a zničil všechno, co bylo jeho, spoutal jej a odnesl mu jeho kořist. (Ko. 2.15): *Tak odzbrojil a veřejně odhalil každou mocnost i sílu a slavil nad nimi vítězství.* Podobně také, neboť Kristus přijal moc a vládu nad nebem a zemí chtěl přijmout vládu nad podsvětím, aby tak, podle Apoštola (2. Filip. 2.10): *Aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno na nebi, na zemi i pod zemí.* Konečně: (Mar.16.17): *V mém jménu budou vyhánět demony.*

Čtvrtý a poslední důvod je, aby osvobodil svaté, kteří byli v podsvětí. Neboť jako chtěl Kristus vytrpět smrt aby vysvobodil živé a mrtvé, tak také chtěl sestoupit do podsvětí, aby vysvobodil ty, kteří tam byli (Za. 9.11): *Pro krev smlouvy s tebou propustím tvé vězně z cisterny, v níž není vody.* (Oz.13.14): *Kde je, smrti, tvá morová rána? Podsvětí, kde je tvůj smrtící žár?* Přestože smrt Kristus úplně zničil, přeci nezničil celé podsvětí, ale oslabil, neboť

totiž ne všechny vysvobodil z podsvětí, ale jen ty, kteří byli bez hříchu smrtelného a podobně bez hříchu prvotního, od kterého byli vysvobozeni skrze obřízku. Před obřízkou, buď kteří byli zachráněni v naději víry rodiči, ty kteří neměli užívání rozumu, anebo skrze oběť a ve víře v Kristův příchod dospělé, kteří tam byli skrze původní Adamův hřích, kteří přirozeně nemohli být vysvobozeni než jen skrze Krista. A proto tam vysvobodil ty kteří sem sestoupili se smrtelným hříchem a neobřezané maličké, a proto řekl: *Budu tebou uštknut, podsvětí*. Tak je tedy zjevno, že Kristus sestoupil do podsvětí a proč.

19. Jaký můžeme mít užitek z Kristova sestoupení

Zde můžeme přistoupit ke čtverečnému uspořádání.

První utvrzujeme naději v Boha. Neboť jakkoli mnoho byl by člověk zdeptán, přeci může vždy doufat v Boží pomoc a v něj důvěřovat. Neboť nic není shledáno tak těžké, jako být v podsvětí. Jestliže tedy Kristus ty, kteří byli v podsvětí vysvobodil, mnoho musí kdokoliv, jestliže je Boží přítel, důvěřovat aby byl od něj vysvobozen od jakékoliv soužení. (Moudr. 10.13): *Moudrost Neopustila spravedlivého, když byl prodán, vyrvala ho z hříchu. A protože obzvláště Bůh obveseluje služebníky své, musí mít jistotu ti, kteří slouží Bohu. (Sir.34.14): Kdo se bojí Hospodina, nebude mít strach a nebude se chvět, vždyť Hospodin je jeho nadějí.*

Druhé musíme shrnout strach a popohnat předpoklady. Neboť je možné, že by Kristus trpěl za hříšníky a do podsvětí by sestoupil, přeci nevysvobodil všechny, ale jen ty, kteří byli bez hříchu smrtelného, jak je psáno. Vpravdě ti, kteří sestoupili ve smrtelném hříchu, propustil. A proto žádný, kdo tam sestoupil s hříchem smrtelným, nedoufal v příchod. Ale tolik bude v podsvětí, kolik svatých otců v ráji, totiž na věčnosti. (Mat. 25.46): *A půjdou do věčných muk, ale spravedliví do věčného života.*

Třetí musíme být znepokojeni. Neboť Kristus sestoupil do podsvětí skrze naši spásu a my musíme být často znepokojeni tímto sestupem, pozorující totiž ty tresty, jak tak činil svatý Ezechiáš, řkouce (Iz. 38.10): *Uprostřed svých dnů se odeberu do bran podsvětí*. Neboť kteří tam často sestupují v životě myslí nesestupují tam snadno po smrti, protože toto pozorování je odrazuje od hříchu. Vidíme zajisté, že se lidé tohoto světa chrání od zlých činů pro časné tresty. Jak mnoho se tedy musíme chránit před testem podsvětí, který je větší, déletrvajícím a jak před a rozhojňujícím? (Sir.7.36): *Budeš-li ve všech svých úvahách pamatovat na vlastní konec, navěky nezhřešíš.*

Čtvrté nám povstává z tohoto příkladu lásky. Neboť Kristus sestoupil do podsvětí, aby své vysvobodil a proto tam musíme sestoupit, abychom pomohli našim, neboť oni sami nic nemohou, proto musíme pomáhat těm, kteří se očisťují. Byl by příliš tvrdý ten, kdo by nepomáhal svému tělu, které by bylo poníženo ve vězení. Mnohem více je tedy tvrdší ten, kdo by nepomohl příteli, který se očisťuje, když by nebyly žádné pozemské tresty srovnatelné s těmito. (Job 19.21): *Smilujte se, smilujte se nade mnou, přátelé moji, neboť se mě dotkla ruka Boží.* (2.Makab. 12.46): *Svatá a prospěšná je myšlenka na poslední soud, abychom byly spaseni z hříchu*. Je jim však pomozeno zvláště skrze trojí, jak řekl Augustin, totiž skrze mše, modlitby a almužny. Řehoř přidává čtvrté, totiž půst. Není to žádný div, neboť také na tomto

světě může přítel podat zadostiučinění za přítele. Je to přeci srozumitelné těm, kteří jsou v očišťování.

20. Rozdíly mezi vzkříšením Kristovým a naším.

Třetího dne vstal z mrtvých. Dvojí je člověku nezbytné k poznání, totiž: Boží sláva a trest pekla. Neboť skrze slávu je váben a skrze trest strašen. Lidé se chrání a odtahují od hříchů. Ale toho je pro člověka velmi obtížné poznat. Proto je o slávě řečeno (Moudr. 9.16): *Kdo prozkoumá to, co je na nebesích?* To je zajisté obtížné pro přízemní lidi, neboť jak bylo řečeno (Jan 3.31): *Kdo pochází ze země, náleží zemi.* ale není to obtížné pro oduševnělé, protože *Kdo z nebes přišel, je nade všemi* jak je řečeno tamtéž. A proto Bůh sestoupil z nebe a vtělil se, aby nás učil nebeskému. Bylo také obtížné poznat trest pekelný. (Moudr. 2.1): *Neznáme nikoho, kdo by unikl z podsvětí.* Jak je řečeno osobou nevěřící. Pouze toto nemůže říci, neboť jako sestoupil z nebe, aby učil nebeskému, tak vstoupil do pekel, aby nás o pecku poučil. A proto je nezbytné, abychom věřili, že člověk není učiněn jenom ke smrti, ale že vstane z mrtvých. A proto je řečeno: *Třetího dne vstal z mrtvých.* Shledáváme však, že byli mnozí vzkříšeni ze smrti jako Lazar, syn vdovy a dcera správce synagogy. Ale vzkříšení Kristovo je odlišné od vzkříšení těchto ve čtverém:

První v příčině vzkříšení, neboť ostatní, kteří vstali z mrtvých, nevstali z mrtvých vlastní mocí, ale buď Kristovou nebo kvůli prosbám některých svatých. Kristus vstal z mrtvých vpravdě vlastní mocí, neboť nebyl jen člověkem, ale také Bohem a božské Slovo nebylo nikdy odděleno ani od duše ani od těla a proto se tělo s duší a duše s tělem, když chtěl, znovu spojili. (Jan 10.16): *Mám moc svůj život dát a mám moc jej opět přijmout.* A jestliže byl mrtvý, nebylo to z nemohoucnosti ani z nezbytnosti ale z vůle, dobrovolně. To je zjevné, že když vypustil duši, zvolal velikým hlasem, což ostatní umírající nemohli, neboť z nemohoucnosti umírali. pročť setník řekl (Mat. 27.24): *Vpravdě byl tento Syn Boží.* A proto jako svou mocí svou duši vypustil, tak svou mocí přijal zpět a proto je řečeno, že *vstal z mrtvých* a ne, že by byl vzkříšen jako od jiného. (Ž. 3.6): *Ulehnu, usnu a probudím se.* Není to proti těm, kdo říkají (Sk. 2.32): *Tohoto Ježíše vzkřísil Bůh,* neboť i Otec vzkřísil jej i Syn, neboť táž je moc Otce i Syna.

Druhé Jak mnoho se lišil životem tak i vzkříšením, neboť Kristus (vstal) k životu slavnému a nezkaženému. (Řím 6.4): *Kristus vstal z mrtvých skrze slávu Otce.* Jiní vpravdě k témuž životu jako dříve měli, jak je zjevné od Lazara a od jiných.

Třetí Jak mnoho se lišil plody a působností, neboť mocí Kristova vzkříšení budou vzkříšení všichni (Mat.27.52): *Mnohá těla zesnulých svatých byla vzkříšena.* (1.Kor. 15.20): *Kristus byl vzkříšen jako první z těch, kdo zesnuli.* aby nás učil, jak bychom mohli ke slávě přijít my. (Sk.14.22): *Musíme projít mnohým utrpením, než vejdemo do Božího království.*

Čtvrté jak mnoho se lišil časem, neboť vzkříšení ostatních bude odloženo až ke konci světa, než jen některým to bude umožněno ze zvláštní výsady jako panně Marii bylo zbožně věřeno svatým Janem Evangelistou, ale Kristus vstal třetího dne, smyslem toho je, že vzkříšení, smrt a narození Krista bylo pro naši spásu a proto tehdy chtěl vstát z mrtvých, když byla naše spása dokonána. pročť jestliže by ihned nevstal z mrtvých, nebylo by bývalo uvěřeno, že byl

mrtvý. Také jestliže by se mnoho nerozšířilo a učenci by nezůstali ve víře a tak by jeho utrpení nebylo užitečné. (Ž. 30.10): *Jaký učitel vzejde z mé krve, sestoupím-li v jámu?* A proto vstal z mrtvých třetího dne, aby bylo věreno, že byl mrtvý a aby učedníci neztratili víru.

21. Plody Kristova vzkříšení mající býti brány na zřetel

K našemu poznání musíme k tomuto přijmout čtveré:

První abychom usilovali vstát z mrtvých duchovně, ze smrti duše, do které jsme upadli skrze hřích. K životu spravedlivému který je nám dán skrze trest. (Ef. 5.14): *Vstaň kdo spíš a povstaň ze smrti a osvítí tě Kristus.* Toto je vzkříšení první (Zj. 20.6): *Blahoslavený a svatý, kdo má podíl na prvním vzkříšení.*

Druhé abychom neodkládali vzkříšení až ve smrti, ale rychle, neboť Kristus vstal třetího dne (Sir. 5.7): *Neotálej obrátit se k Hospodinu, neodkládej to ze dne na den.* neboť by jsi nemohl rozmýšlet co je vhodné ke spáse oslaben těžkostí, neboť také promarňuješ část všeho dobrého, které se děje v církvi a upadáš v mnohá zla kvůli přetrvávání ve hřích, neboť ďábel také tolik déle zmůže, tolik obtížněji propustí, říká Beda.

Třetí abychom vstali z mrtvých k životu nezkaženému, abychom také nebyli zahubeni, což je taková představa, že kvůli ní nehřešíme. (Řím 6.9 - 10): *Kristus, když byl vzkříšen z mrtvých, už neumírá, smrt nad ním už nepanuje. Tak i vy počítejte s tím, že jste mrtvi hříchu, ale živi Bohu v Kristu Ježíši.*

Čtvrté abychom vstali z mrtvých k životu novému a slavnému, abychom se chránili všeho, co bylo dříve v zániku i příčiny smrti a hříchu. (Řím 6.4): *Jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých slavnou mocí svého Otce, i my vstoupili na cestu nového života.* A toto je život nový, život spravedlivý, jenž obnovuje duši a přivádí k životu slávy. Amen.

Článek VI.

Vstoupil na nebesa, sedí po pravici Boha Otce všemohoucího

22. Vystoupení Kristovo bylo vznešené

Po Kristově vzkříšení musíme věřit v jeho vystoupení, neboť vystoupil čtyřicátého dne a proto řekl *Vystoupil na nebesa*. K tomu musíme poznačit trojí, především totiž, že byl vznešený, závažný a potřebný. Vznešený zajisté byl, neboť vystoupil na nebesa. Toto je trojnásobně vykládáno:

První Vystoupil nad všechna nebesa tělesně. (Ef. 4.10): *Vystoupil nad všechna nebesa*. Toto počíná především v Kristu, neboť předtím nebylo pozemské tělo než jen na zemi, zvláště, že také Adam byl v ráji pozemském.

Druhé Vystoupil nad všechna nebesa duchovně, totiž duchovní přirozeností. (Ef. 1.20 - 1.22): *Posadil Ježíše po své pravici v nebesích, vysoko nad všechny vlády, mocnosti, síly i panstva, nad všechny jména, která jsou vzývána, jak v tomto věku, tak i v budoucím. Všechno podrobil pod jeho nohy.*

Třetí Vystoupil až k trůnu Otce. (Da. 7.13): *Hle s nebeskými oblaky přicházel jakoby Syn člověka; došel až k Věkovitému, přivedli ho k němu.* (Mar. 16.19): *A Pán Ježíš, poté co k nim mluvil, vystoupil na nebesa a sedí po pravici Boží.* Avšak nebyl přijat k Boží pravici tělesně, ale metaforicky, neboť sedět po pravici Boha Otce znamená ztotožnění se s Otcem, jako když člověk sedí po pravici svého otce, tedy k dotvrzení vlády dobra. O to však usiloval ďábel. (Iz. 14.13): *Vystoupím na nebesa, vyvýším svůj trůn nad Boží hvězdy, zasednu na hoře setkávání na nejzazším severu. Vystoupím na posvátná návrší oblaků, s Nejvyšším se budu měřit. Ale přistoupil jen Kristus, proto je řečeno: Vystoupil na nebesa, sedí po pravici Otce.* (Ž. 109.1): *Řekl Pán mému Pánu: usedni po mé pravici.*

23. Kristus musel být povýšen

Dále bylo Kristovo vystoupení závažné, protože bylo do nebes a to skrze trojí:

První protože nebe bylo Kristu souzeno z jeho přirozenosti. Neboť přirozené je, aby byl jedenkaždý navrácen odkud původně pochází. Kristův původ byl od Boha, který je nade vším (Jan 16.28): *Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět. Ted' svět opouštím a vracím se k Otci.* (Jan 3.13): *Nikdo nevstoupil na nebesa, leč ten, který sestoupil z nebes, Syn člověka.* I svatí mohou vystoupit na nebesa, přeci však ne jako Kristus neboť Kristus vystoupil svou silou, svatí jsou vpravdě tažení Kristem. (Pís. 1.4): *Táhni mě za sebou.* Anebo lze říci, že nikdo

nevystoupí na nebe než jen Kristus, neboť svatí vystoupí jen jako údy Kristovy, jejichž hlavou je Kristus.(Mat. 24.28): *Kde je mrtvola, slétnou se i supi.*

Druhé Kristovi bylo údělem vystoupit ze svého vítězství. Neboť Kristus byl do světa poslán bojovat s ďáblem a pokořil ho. proto si zasloužil být nadevše vyvýšen. (Zj. 3.21) *Tak jako já jsem zvítězil a usedl s Otcem na jeho trůn.*

Třetí Ze své poníženosti. Neboť žádná poníženost není tak velká jako poníženost Kristova, který přestože byl Bohem, zvolil si stát se člověkem, přestože byl Pánem zvolil si přijmout službu, stal se poslušným až k smrti, jak je řečeno (Fp. 2.8): *a sestoupil až do podsvětí* a proto si zaslouhoval aby byl vyvýšen až na nebe k Božímu trůnu, neboť poníženost je cestou k vyvýšení. (Luk. 14.11): *Kdo se ponižuje bude povýšen* (Ef. 4.10): *Ten, který sestoupil, je tedy tentýž, který také vystoupil nade všechna nebesa.*

24. Užitky Kristova vyvýšení

Konečně bylo Kristovo vyvýšení potřebné a to ze trojího:

První k vedení, neboť k tomu vystoupil, aby nás vedl, neboť my neznáme cestu, ale on nám ji ukazuje (Mi. 2.13): *Vystoupil, cestu rozprostíraje před nimi.* A aby nás bezpečně navrátil do vlády nebeského království (Jan 14.2): *Jdu, abych vám připravil místo.*

Druhé k bezpečí, neboť k tomu vystoupil aby prosil za nás (Žid.7.25): *Proto přináší dokonalé spasení těm, kdo skrze něho přistupují k Bohu; je stále živ a přimlouvá se za ně.* (1.Jan 2.1): *Přimlouve máme u Otce, Ježíše Krista.*

Třetí aby k sobě táhnul naše srdce (Mat. 6.21): *Kde je srdce tvé, tam je poklad tvůj* abychom opovrhovali časnými věcmi (Ko.3.1): *Protože jste byli vzkříšeni s Kristem, hledejte to, co je nad vámi, kde Kristus sedí na pravici Boží. K tomu směřujte, a ne k pozemským věcem.*

Článek VII.

Odkud přijde soudit živé a mrtvé

25. Všeobecný způsob soudu

Ke službě králi a pánu patří soudit. (Př. 20.8): *Král sedí na soudném stolci a očima přezírá vše, co je zlé.* Neboť Kristus vystoupil na nebe a sedí po pravici Boží, jako Pán všeho. Ukázáno je, že se jej týká i souzení, a proto v řádu katolické víry vyznáváme, že *přijde soudit živé a mrtvé.* Toto také praví anděl (Skut. 1.11): *Tento Ježíš, který byl od vás vzat do nebe, znovu přijde právě tak, jak jste ho viděli odcházet.* Je pak trojí nazírání na tento soud. První ze způsobů soudu, druhé je, že soudu je nutno se bát, třetí je jak se připravíme k soudu. Pokud se shodnou tři na způsobu soudu, totiž kdo by byl soudce, kteří souzení a z čeho, potom je soudcem Kristus (Skut. 10.42): *Je to on, koho Bůh ustanovil za soudce živých i mrtvých.* buď přijmeme skrze mrtvé hříšníky a skrze živé spravedlivě žijící nebo skrze živé k těm písmům, které tehdy žily a skrze všechny mrtvé, kteří jsou mrtví. Není však soudce jen jako Bůh ale tak jako člověk a to skrze trojí:

První neboť je nezbytné, aby souzení viděli soudce. Božství je však natolik rozkošné, že nikdo jej nemůže vidět aniž by se radoval. Proto jej nemůže žádný odsouzenec vidět, neboť by se pak radoval. Proto je nezbytné, aby se ukázal v podobě člověka, aby byl ode všech viděn (Jan 5.27): *A dal mu moc konat soud, poněvadž je Syn člověka.*

Druhé Sám si zasloužil tento úřad jako člověk, neboť sám byl jako člověk nespravedlivě souzen a proto jej Bůh ustanovil soudcem celého světa. (Job 36.17): *Chceš-li se svévolně přít, pře tě přivede před soud.*

Třetí aby zvážil zoufalství lidí, když byl lidmi souzen. Neboť jestliže by soudil samotný Bůh, pozemští lidé by si zoufali. (Luk. 21.27): *A tehdy uzří Syna člověka přicházet v oblaku.* Souzení mají být vpravdě všichni, kteří jsou, byli a budou. (2.Kor. 5.10): *Stále nosíme na sobě znamení Ježíšovy smrti, aby i Ježíšův život byl na nás zjeven.*

Je však, jak řekl Řehoř, čtvero odlišností mezi těmi, kteří mají být souzeni. Neboť zajisté budou souzeni dobří i špatní. Špatní budou zajisté odvrženi, ale nebudou souzeni jako nevěřící, jejichž skutky nebudou zkoumány, protože: (Jan 3.18): *Kdo nevěří, již je odsouzen.* Někteří budou vpravdě odvrženi a souzeni jako věřící, kteří zemřeli s hříchem smrtelným. (Řím 6.23): *Mzdou hříchu je smrt.* neboť nebudou vyloučeni od soudu skrze víru, kterou měli. Dobří zajisté budou spaseni a nebudou odsouzeni, totiž chudí duchem skrze Boha. Ostatní budou souzeni. (Mat. 19.28): *Tehdy i vy, kteří jste mě následovali usednete na dvanáct trůnů a budete soudit dvanáct pokolení Izraele.* Což bylo zajisté poznáno nejen o učednících, ale také o všech chudých. Jinak Pavel, který pracoval více než ostatní, nebyl by započítán mezi ostatní a proto je to nutno znát také o všech následovatelích apoštolů a o mužích apoštolství. (1.Kor. 6.3): *Nevíte, že budeme soudit anděly?* (Iz. 3.14): *Hospodin zahajuje soud se staršími svého lidu a s velmoži jeho.* Zajisté budou spaseni a souzeni ti, kteří zemřeli ve spravedlnosti. Neboť

ve spravedlnosti přece povolá a v dočasném povolání v něčem i pomýlili a proto budou souzeni, ale spaseni, budou však souzeni ze všech skutků dobrých i zlých. (Kaz. 11.9): *Kráčej po cestách srdce svého, ale věz, že za to všechno tě Bůh přivede k soudu.* (Kaz. 12.14): *Veškeré dílo Bůh postaví před soud, i vše, co je utajeno, ať v dobré či zlé.* (Mat.12.36): *Z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty v den soudu.* (Moudr. 1.9): *Spády svévolníka vyjdou najevo.*

26. Proč by bylo nutné báti se soudu

Bát se soudu je nutné skrze čtvero:

První skrze moudrost soudce, neboť zná všechno, i myšlenky, slova a činy, protože (Žid. 4.13): *Nahé a odhalené je všechno před očima jeho.* (Př. 16.2): *Člověku se všechny jeho cesty zdají ryzí.* Sám také zná naše slova (Moudr. 1.10): *Ucho milujícího slyší všechno.* Také myšlenky naše (Jr.17.9): *Nejúskočnější ze všeho je srdce a nevléčitelné. Kdopak je zná? Já Hospodin zpytuji srdce a zkoumám ledví, já každému splatím podle jeho cesty, podle ovoce jeho skutků.* Budou tam také neklamní svědkové, totiž především lidské svědomí. (Řím. 2.15): *To, co zákon požaduje, mají napsáno ve svém srdci, jak dosvědčuje jejich svědomí. Nastane den, kdy Bůh bude soudit, co je v lidech skryto.*

Druhé skrze moc soudce, neboť je všemohoucí. (Iz. 40.10): *Panovník Hospodin přichází s mocí.* Je rovněž všemohoucí v ostatním, protože s ním bude všechno stvoření. (Moudr. 5.20): *Svět s ním půjde do boje proti pobloudilcům.* a proto řekl (Job 10.7): *Nikdo nevysvobodí z tvé ruky.* (Ž. 129.8): *Zamírím-li k nebi, jsi tam, a když si ustelu v podsvětí, také tam budeš.*

Třetí skrze neoblomnou spravedlnost soudce. Neboť čas milosrdenství je nyní, ale čas budoucí bude jen časem spravedlnosti a proto je nyní doba naše, ale potom bude doba Boží. (Ž. 75.3): *Já určím tu chvíli, kdy vykonám soud podle práva.* (Př. 6.34): *Žárlivost rozpálí muže, ten bude v den pomsty nelítostný. Nepřijme žádný dar na usmířenou, nepovolí, i kdybys sebevíc úplatků dával.*

Čtvrté skrze hněv soudce, neboť jinak se ukáže spravedlnost sladká a rozkošná (Iz. 33.10): *Krále budou vidět ve slávě.* a jinak zlá, rozhněvaná a krutá, taková, že by volala k horám. (Zj. 6.16): *Padněte na nás a skryjte nás před hněvem beránkovým.* Tento Boží hněv však není způsoben vášní, ale účinek hněvu je věčný trest pro hříšníka. (Origenes): *Neboť zužování budou hříšníci na cestě k soudu! Z výšin přijde rozhněvaný soudce.*

27. Léky proti strachu ze soudu

Proti tomuto strachu musíme mít čtyři léky:

První je dobré dílo (Řím 13.3): *Chceš, aby ses nemusel bát vládnoucí moci? Jednej dobře a dostane se ti od ní pochvaly.*

Druhý je vyznání a pokání za hříchy, ve kterém musí být trojí, totiž bolest z poznání, stud ve vyznání a hořkost v zadostiučinění, které zajisté zbavuje věčného trestu.

Třetí je almužna, která vše očišťuje, (Luk. 16.9): *I nespravedlivým mamonem i můžete získat přátele; až majetek pomine, budete přijati do věčných příbytků.*

Čtvrtý je láska, totiž láska k Bohu a k bližním, neboť láska zajisté přemáhá mnohé hříchy, jak je řečeno v (1.Petr. 4.8): a (Př.10.12):*Především mějte vytrvalou lásku jedni k druhým, vždyť láska přikryje množství hříchů.*

Článek VIII.

Věřím v Ducha svatého

28. Duch svatý je Boží láskou

Jak řečeno, Slovo Boží je Božím Synem, jako slovo člověka je početím rozumu. Ale člověk má slovo pokaždé mrtvé, totiž když člověk přemýšlí co by měl dělat, ale přesto mu chybí vůle ke konání. Jako když člověk věří a nekoná, jeho víra je označena mrtvou, jak je řečeno (Jak. 2): *Slovo Boží je však živé.* (Žid. 4.12): *Živá je řeč Boží.* a proto je nezbytné, aby měl Bůh vedle vůle také lásku. Augustin *Slovo, které si potřebujeme vtisknout s láskou je vědomí.* Jako však je Slovo Boží Synem Božím, tak láska Boží je Duch svatý. A proto je, že tehdy má člověk Ducha svatého, když miluje Boha. (Řím. 5.5): *Boží láska je vlita do našich srdcí skrze Ducha svatého, který je nám dán.*

29. Víra v Ducha svatého

Byli však někteří, kteří špatně uvažovali o Duchu svatém, říkají, že byl stvořen a že byl menší než Otec a Syn a že byl služebníkem a posluhovačem Božím. A proto svatí k omylům tohoto odchýlení přidávají pět slov v jiném vyznání víry o Duchu svatém.

První je, neboť jsou jiní duchové, totiž andělé, přesto však jsou služebníky Božími. (Žid. 1.14): *Všichni jsou vyslanci ducha. Ale Duch svatý jest. (Jan 4.24): Bůh je Duch. (2.Kor.3.17): Pán je však Duch. a proto kde je Duch Pána, tam je svoboda, jak řečeno (2.Kor. 3.17): Jehož příčinou umožňuje milovat Boha a přináší na svět lásku. Proto je řečeno: V ducha svatého, Pána.*

Druhé je, neboť v něm je život duše, že je spojen s Bohem, když je sám Bůh životem duše, jako je duše životem těla. Bůh je však spojen s Duchem svatým skrze lásku, protože Bůh sám je láska a proto oživuje (Jan 6.64): *Duch je který oživuje, pročež je řečeno A oživovatele.*

Třetí je, že Duch svatý je stejné podstaty s Otcem i Synem, neboť jako je Syn slovem Otce, tak Duch svatý je láskou Otce a Syna a proto vychází z obou stran. Jako Slovo Boží je stejné podstaty s Otcem, tak i láska s Otcem a Synem. A proto je řečeno: *Který z Otce, Syna vychází. proto je nutné, že není stvořen.*

Čtvrté je, protože je totožný s Otcem i Synem podle uctívání. (Jan 4.23): *Ti, kteří Boha opravdově ctí, budou ho uctívat v Duchu a v pravdě. (Mat. 28.19): Učte všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Proto je řečeno: Který je s Otcem, i Synem zároveň uctíván.*

Páté je ukázáno, že je totožný s Bohem, neboť svatí proroci mluvili o Bohu. Je však zřejmé, že kdyby Duch svatý nebyl Bůh, nebylo by řečeno, že proroci o něm mluvili. Ale Petr říká: (2.Petr 1.21): *Z popudu Ducha svatého mluvili lidé, posaní od Boha (Iz. 48.16): Pán Bůh poslal mě i Duch jeho. proto je zde řečeno: Který mluvil skrze proroky. Petr k tomu také odstranil dva omyly, totiž omyl manichejců, kteří říkají, že Starý Zákon nebyl od Boha, což je lež, neboť skrze proroky mluvil Duch svatý. Také omyl Priscilly a Montana, kteří říkají, že proroci nemluvili skrze Ducha svatého, ale jako blázni.*

30. Plody, jejichž původcem je Duch svatý

Také nám povstává množství plodů od ducha svatého.

První očišťuje od hříchů. Smyslem toho je, kdo tvoří, ten i opravuje. Neboť duše je stvořena skrze Ducha svatého, neboť Bůh skrze něj koná vše. Neboť bůh svou obdivuhodnou dobrotou působí vše. (Moudr. 11.25): *Jak by mohlo cokoliv trvat, kdybys ty to nechtěl. Dionisius ve 4. kapitole o božích jménech: Božská láska jej neponechá bez potomků. Je tedy vhodné, že lidské srdce zničené hříchem jsou znovu obnovena Duchem svatým. (Ž. 104.30): Sesíláš-li svého ducha, jsou stvořeni znovu, a tak obnovuješ tvářnost země. Není to podivné, že Duch očišťuje, neboť všechny hříchy jsou oduštěny skrze lásku. (Luk. 7.47): Oduštěny jsou mnohé hříchy, neboť mnoho milovala. (Př.10.12): Láska přikrývá všechna přestoupení. Také (1.Petr 4.8): Láska přikryje množství hříchů.*

Druhé Osvěžuje rozum, neboť vše co známe, známe od Ducha svatého. (Jan 14.26:) *Přímluvce, Duch svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém, ten vás naučí všemu a připomene vám všechno, co jsem vám řekl. Také (1.Jan 2.27): Jeho zasvěcení vás učí všemu.*

Třetí obveseluje a jaksi nutí vykonávat příkazy Boží, i kdyby nemiloval Boha. (Jan 14.23): *Jestliže mě kdo miluje, řeč mou uchová.* Neboť Duch svatý umožňuje milovat Boha a proto obveseluje. (Ez. 36.26): *Dám vám nové srdce a do nitra vám vložím nového ducha. Odstráním z vašeho těla srdce kamenné a dám vám srdce z masa. Vložím vám do nitra svého ducha; učiním, že se budete řídit mými nařízeními, zachovávat moje rády a jednat podle nich.*

Čtvrté posiluje naději v život věčný, neboť je jako pouto tohoto dědictví (Ef. 1.13): *V něm byla i vám vtisknuta pečeť zaslíbeného Ducha svatého jako závdavek našeho dědictví.* Neboť je jeho archa života věčného. Smyslem toho je, že proto je lidem dán život věčný, jaký má Syn Boží. To se stává tak, že se připodobní Kristu. Někteří jsou pak připodobněni Kristu proto, že mají ducha Kristova, kterým je Duch svatý. (Řím. 8.15): *Nepřijali jste přece ducha otroctví, abyste opět propadli strachu, nýbrž přijali jste Ducha synovství, v němž voláme: Abba, Otče! Tak Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme Boží děti.* (Gal. 4.6): *Protože jste synové, poslal Bůh do našich srdcí Ducha svého Syna, Ducha volajícího Abba, Otče.*

Páté stará se o nerozhodné a učí nás jaká je vůle Boží. (Zj. 2.11): *Kdo má uši k slyšení, slyš co Duch říká církvim.* (Iz. 50.4): *Abych slyšel jako učedníci.*

Článek IX.

Svatou církev obecnou

31. Čtvero darů církve, první její je jednota

Jako vidíme, že v jednom člověku je jedna duše a jedno tělo, přeci jsou jeho údy rozdílné, tak církev katolická je jedno tělo mající rozdílné údy. Duší pak, jenž oživuje tělo, je Duch svatý. A proto po víře v Ducha svatého, jsme povinni věřit ve svatou církev obecnou, proto je přidáno k vyznání víry *Svatou církev obecnou*. K tomu je hodno znáti, že Církev je totéž co společenství. Odkud Církev svatá je totéž co společenství věrných a kterýkoliv křesťan je jako úd této Církve, o které je řečeno (Sir.): *Pojďte ke mě nevzdělanci a shromážděte se v domě řádu.* Toto jak Církev svatá má čtvero základů, neboť je jediná, svatá, katolická což znamená universální a silná a pevná.

K prvnímu je hodno znát, že odloučení heretici a odloučené sekty se zaprodaly, ale přeci směřují k církvi, neboť jsou rozděleni na části, ale církev je jediná (Pís. 6.8): *Jediná je holubice má, spanilá má.* Jednota Církve je zapříčiněna trojím:

Prvé z jednoty víry, neboť všichni křesťané, kteří jsou tělem církve, věří totéž (1.Kor. 1.10): *Prosím vás, abyste všichni byli svorní a neměli mezi sebou roztržky.* (Ef. 4.11): *Jeden Bůh, jedna víra, jeden křest.*

Druhé z jednoty naděje, neboť jsou všichni posilováni v jedné naději v přijetí do života věčného. Proto říká apoštol (Ef. 4.4): *Jedno tělo a jeden Duch, k jedné naději jste byli povoláni.*

Třetí z jednoty lásky, neboť jsou všichni spojováni v lásce Boží a v lásce vzájemné. (Jan 17.22): *Slávu, kterou jsi mi dal, dal jsem jim, aby byli jedno, jako my jsme jedno.* Ukazuje se, že jestliže je něčí láska pravá, tehdy jsou údy se sebou navzájem sjednoceny a propojeny. (Ef. 4.15): *Budme pravdiví v lásce, ať ve všem dorůstáme v Krista. On je hlava, z něho roste celé tělo, pevně spojené klouby navzájem se podpírajícími, a buduje se v lásce podle toho, jak je každé části dáno.*

neboť kdokoliv musí především sloužit z milosti Bohem dané, protože nikdo nesmí být touto církví vyvržen a odstrčen, neboť není než jediná Církev, ve které jsou lidé spaseni, jako nemohl být spasen nikdo mimo archu Noemovu.

32. Církev svatá

Podle toho musíme vědět že je také jiné společenství, ale zlovolné. (Ž. 26.5): *Schůzky svévolníků nenávidím.* Ale toto je špatné, pravá Kristova Církev je svatá. (1.Kor. 3.17): *Boží chrám je svatý, a ten chrám jste vy.* protože je řečeno *Církev svatou.* Víra tohoto společenství je pak posvěcována trojím.

První jeho Církev když je posvěcována, hmotně omývána, tak i věřící jsou omýváni krví Kristovou (Zj. 1.5): *Jenž nás miluje a svou krví nás zprostil hříchu.* (Žid. 13.12): *Ježíš trpěl venku za branou, aby posvětil lid svou krví.*

Druhé z pomazání, neboť jako byla církev pomazána, tak i věřící budou duchovním pomazáním pomazáni, aby byli posvěceni, jinak by nebyli křesťany, neboť také Kristus byl takto pomazaný. Toto pak pomazání je milostí Ducha svatého (2.Kor.1.21): *Kdo si nás posvětil.* a (1.Kor. 6.11): *Posvěcení jste ve jménu Pána našeho Ježíše Krista.*

Třetí z přebývání Trojice, neboť kdekoliv přebývá Bůh, místo to je svaté (Gn. 28.16): *Vpravdě je toto místo svaté,* (Ž. 93.5): *Tvému domu přísluší svatost.*

Čtvrté skrze vzývání Boží, (Jr. 14.9): *Ty jsi Hospodine uprostřed nás a nazývají nás tvým jménem.* Je tedy nutno se chránit po takovém posvěcení, abychom neposkvrnili svou duši, která je chrámem Božím, skrze hřích. (1.Kor. 3.17): *Kdo ničí chrám Boží, toho zničí Bůh.*

33. Církev je všeobecná

Je nutno znát přibližně trojí, že církev je katolická, tedy všeobecná.

První je k místu, neboť je po celém světě. Proti donatistům: (Řím 1.8): *Vaše víra ať je zvěstována po celém světě.* (Marek 16.15): *Jděte do celého světa, hlásejte Evangelium všemu stvoření.* Od starodávna byl Bůh znám pouze v Judsku, avšak nyní po celém světě. Církev má pak tři části: Jedna je na zemi, další je v nebi, třetí je v očistci.

Druhé je všeobecná pro všechny lidi, neboť žádný nesmí být odvržen, ani pán, ani otrok, ani muž, ani žena. (Gal 3.28): *Není muž ani žena.*

Třetí je stejná v každé době. Neboť někteří říkají, že Církev musí vydržet jen do jisté doby. Ale to je lež, protože tato Církev vznikla od časů Ábela a vydrží až do konce věků. (Mat. 28.20): *Hle já jsem s vámi po všechny dny až do skonání věků, ale po skonání věků setrvá na nebi.*

34. Církev je pevná

Okolo čtverého je nutno znát, že církev je pevná. Dům je tehdy označen pevným jestliže:

Prvé má dobré základy. Avšak prvotním základem Církve je Kristus. (1.Kor. 3.11): *Nikdo totiž nemůže položit jiný základ než ten, který už je položen, a to je Ježíš Kristus.* Druhotným základem jsou vpravdě apoštolové a jejich učení, proto je pevná, proto je ve Zjevení řečeno že město mělo dvanáct základů, a byla tam napsána jména dvanácti apoštolů. A proto je Církev zvána apoštolskou. K pevnosti Církve je nutno také poznamenat, že jejím vrcholem je sv. Petr.

Druhé pevnost domu je zjevná, jestliže jej zemětřesení nemůže zničit. Avšak církev nemohla být nikdy zničena ani od pronásledovatelů. Obzvláště vytrvalým pronásledováním byla více zpevněna a ti co ji pronásledovali a kdo sám pronásledoval, odpadli. (Mat. 21.44): *Kdo padne na ten kámen, roztrhne se, a na koho on padne, toho rozdrtí.* ani od omylů, zvláště čím více omylů přichází, tím více se ukazuje pravda. (2.Tim 3.8): *Jsou to lidé se zvrácenou myslí, kteří ve víře selhali. Ale s jejich úspěchy už je konec.* ani od ďábových pokušení, neboť Církev je jako věž, ke které se utíká každý k očištění od ďábla. (Přísl. 18.10): *Věž nejpevnější je jméno Pána.* A proto se ďábel především pokouší o její zničení, ale nepřemůže, neboť Pán řekl: (Mat.16.18): *A brány pekelné ji nepřemohou.* Budou proti ní válčit, ale nepřemůžou. A proto samotná Církev Petrova (jejíž část přijme celá Itálie, až budou učedníci posláni k hlásání) byla vždy pevná ve víře. S jinými částmi by buď nebyla víra nebo by byla směsicí mnoha chyb. Petrova Církev přeci ve víře vzkvétá a od omylů je očištěna. Není to zvláštní, neboť Pán řekl Petrovi. (Luk 22.32): *Prosil jsem za tebe Petře, aby neupadla tvá víra.*

Článek X.

Společenství svatých, odpuštění hříchů

35. O společenství dobrých v Církvi. O sedmi svátostech

Jako o přirozeném těle úkon jednoho údy je prospěšný pro celé tělo, tak i v těle duchovním, totiž v Církvi. A protože jsou všichni věřící jedním tělem, je dobro jednoho sdíleno druhými. (Řím. 12.5): *Jeden druhému sloužíme, jako jednotlivé údy.*

Mezi jiným je nutné věřit to, co předávali apoštolové, že společenství dobrých bylo v Církvi, to je to, co je řečeno *Společenství svatých*. Vpravdě je mezi všemi údy církve základním údem Kristus, neboť je hlavou. (Ef. 1.22): *Všechno podrobil pod jeho nohy a ustanovil jej svrchovanou hlavou církve*. Je tedy dobré, že je Kristus ve společenství se všemi křesťany, jako mužova hlava se všemi údy. Toto společenství se uskutečňuje skrze svátosti Církve, ve kterých je síla Kristova utrpení, která se uskutečnila k přinesení milosti na odpuštění hříchů. Způsob těchto svátostí je sedm.

První je křest, jenž je také obnovou duchovní. Neboť jako život tělesný nemůže být jestliže by se člověk nenarodil tělesně, tak i život duchovní nebo v milosti nemůže být, jestliže by se člověk nenarodil duchovně. Toto rození se uskutečňuje křtem. (Jan 3.5): *Jestliže se kdo nenarodí znovu z vody a z Ducha svatého, nemůže vstoupit do Božího království*. Je též nutno vědět, že jako se člověk může narodit jen jednou, tak je i pokřtěn jen jednou. Proto svatí přidávají: *Vyznávám jeden křest*. Moc křtu je v tom, že očišťuje od všech hříchů, jak co do viny, tak co do trestu, proto není křtu přičítáno žádné pokání, jakýkoliv by byl hříšník, a jestliže by po křtu ihned zemřeli, jeho prostřednictvím vzlétnou do života věčného. Odtud je také, že z moci úřadu je dovoleno křtít jen kněžím, avšak z nezbytnosti je dovoleno křtít komukoliv. Forma křtu je tato: Já tě křtím ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého. Tato svátost nabývá moci od utrpení Kristova, (Řím. 6.3): *Všichni, kteří jsme pokřtěni v Krista Ježíše, byli jsme pokřtěni v jeho smrt*. Odtud také je, že jako byl Kristu tři dni v hrobě, tak se uskutečňuje trojí ponoření do vody.

Druhá svátost je biřmování. Neboť jako v těch, kteří jsou zrozeni tělesně, jsou nezbytné schopnosti ke konání, tak duchovně zrozeným je nezbytná síla Ducha svatého. Proto i apoštolové k tomu, aby byli silní, obdrželi Ducha svatého po nanebevzetí Kristově (Luk.24.49): *Zůstaňte ve městě, dokud nebudete vyzbrojeni mocí z výsosti*. Toto pak síla posiluje ve svátosti biřmování. Proto ti, kteří se starají o děti, musí mnoho dbát, aby byly biřmovány, protože v biřmování se posiluje velká milost. A jestliže by odpadl, bude mít větší milost biřmovaný než nebiřmovaný, neboť ten bude mít více z milosti.

Třetí svátost je eucharistie. Neboť jako v tělesném životě poté, co se člověk narodil a obdržel určité schopnosti, je mu nezbytný pokrm, aby byl zachován a udržen při životě, tak v životě

duchovním je mu nezbytný pokrm duchovní, což je tělo Kristovo. (Jan 6.54): *Jestliže nebudete jíst tělo Syna člověka a nebudete pít jeho krev, nebudete mít v sobě život.* A proto podle řádu Církve musí každý křesťan jednou v roce přijmout tělo Kristovo, důstojně a čistě, protože jak je řečeno (1.Kor. 11.29): *Kdo jí a pije nedůstojně, totiž s vědomím smrtelného hříchu, u něhož nebylo doznání nebo se veřejně nezdržel bude jíst a pít pro sebe soud.*

Čtvrtá svátost je pokání. Neboť se vztahuje k životu tělesnému, že kdykoliv by kdo onemocněl a neměl by lék, zemřel by a tak i v životě duchovním kdo je nemocen skrze hřích, proto je nezbytný lék k opětovnému nabytí zdraví, tím (lékem) je milost, kterou je dána ve svátosti pokání. (Ž. 103.3): *On ti odpouští všechny nepravosti, ze všech nemocí tě uzdravuje.* V pokání musí být trojí:

a) lítost, která je bolestí za hřích s příslibem zdržení se (hříchu)

b) vyznání hříchů v celistvosti

c) zadostiučinění, čímž je dobrý skutek

Pátá svátost je poslední pomazání. V tomto životě jsou mnohé jenž hrozí, skrze které nemůže člověk vykonat úplné očištění od hříchů. A protože nikdo nemůže vstoupit do života věčného jestliže by nebyl dobře očištěn je nezbytná taková, kterou by byl člověk očištěn od hříchů a vysvobozen od nepravostí a připraven ke vstupu do nebeského království. Touto svátostí je poslední pomazání. Ale ne vždy pomůže tělesně, je tu proto, že statečně žít neumožňuje spasit duši. (Jk 5.14): *Je někdo z vás nemocen? Ať zavolá starší církve, ti ať se nad ním modlí a potírají ho olejem ve jménu Páně. Modlitba víry zachrání nemocného, Pán jej pozdvihne, a dopustil-li se hříchů, bude mu odpuštěno.*

Tak tedy skrze výše uvedené patero svátostí je dán dokonalý život. Ale protože je nezbytné aby byly tyto svátosti udělovány skrze předem určené služebníky, proto je nezbytná svátost řádu, jehož služebníky jsou tyto svátosti udělovány. Není k tomu důležitý jejich život, jestliže někdy tíhnou ke zlu, ale moc Kristova, skrze kterou mají výkon těchto svátostí, jejichž jsou udělovateli. (1.Kor.4.1): *Proto až nás všichni pokládají za služebníky Kristovy a správce Božích tajemství.* Toto je

Šestá svátost, totiž řád.

Sedmá svátost je manželství, ve které když na světě lidé žijí, jsou spaseni a mohou žít bez hříchu smrtelného. Někdy tíhnou manželé k laskavostem, někdy jejich žádostivostí nejsou uváděné mezi dobrá manželství a jestliže je jejich žádostivost vynášena mimo manželství, tehdy tíhnou ke smrti. Skrze tuto sedmou svátost jsme následováni odpuštěním hříchů a proto je ihned dodáno: *Odpuštění hříchů.* Proto také je dáno apoštolům odpouštět hříchy a proto se má věřit, že služebníci Církve, kterým je dána tato moc od apoštolů a apoštolům od Krista, mají v Církvi moc svazovat a rozsvazovat a že v Církvi je plná moc odpouštět hříchy, ale stupňovitě, totiž od Papeže k ostatním prelátům. Je také nutno vědět, že je nám sdílena nejen moc utrpení Kristova, ale také zásluhy Kristova života. A cokoliv dobrého by učinili všichni svatí je sdíleno v lásce bytím, neboť všichni jsou jedno: (Ž. 119.63): *Jsem druhem všech, kteří se tě bojí a tvých ustanovení se drží.* A proto je, že kdo žije v lásce, je účastný všeho dobrého, jenž je učiněno na tomto světě. Ale přeci jsou zvláštní oni, pro které se stává zvláštní jakékoliv dobro, neboť jeden může přinést zadostiučinění za druhého jak je zjevno v dobrodiních, která mnohá společenství vykonávají pro druhé. Tak tedy skrze tato společenství

jsme přiváděni ke dvojímu: první totiž, že zásluhy Krista jsou sdíleny všemi, další, že dobro jednoho je sdíleno druhým. Pročež jsou mimo církev vyloučeni někteří lidé proto, že kazí po všech stránkách všechno dobré co v církvi jest. To je větší ztráta, než ztráta jakékoliv dočasné věci. Je také jiné nebezpečí, neboť je zřejmé, že skrze tuto podporu je bráněno ďáblu, nemůže nás pokoušet, ale když je kdo vyloučen z této podpory, ďábel nad ním snadněji zvítězí. Proto když byl někdo z prvotní církve vyloučen, ihned s ním ďábel zmítal i tělesně.

Článek XI.

Těla vzkříšení

36. Víra a naděje ve vzkříšení je nám ke čtverému užitku

Duch svatý oživuje nejen Církev jako i duši, ale jeho mocí budou vzkříšena naše těla. (Řím 4.24): *Který vzkřísí z mrtvých Ježíše Krista, našeho pána.* a (1.Kor. 15.21): *A jako vešla do světa smrt skrze člověka, tak i zmrtvýchvstání.* A proto věříme podle naší víry v budoucí vzkříšení z mrtvých. Okolo toho se ukazují čtyři úvahy, první je užitek, který povstává z víry ve vzkříšení, druhá je kvalita vzkříšení ve vztahu ke všem pokolením, třetí jaké k dobrým, čtvrtá jaké ke špatným ve zvláštnostech.

První k vytrhnutí ze smutku, který máme ze smrti, neboť je nemožné, aby člověk nezelel smrti svého těla, ale tím, že doufá v jeho vzkříšení, bude značně zmírněna bolest smrti. (1.Te. 4.13): *Nechceme vás, bratři, nechat v nevědomosti o údělu těch, kdo zesnuli, abyste se nermoutili jako ti, kteří nemají naději.*

Druhé odnáší strach ze smrti, neboť jestliže by člověk po smrti nedoufal v jiný lepší život, smrt by bezpochyby byla strašnější a člověk by musel více různá zla konat, než by zemřel. Ale protože věříme v jiný lepší život, je zřejmé, že se nikdo nemusí bát smrti ani strachem ze smrti konat různé zlo. (Žid 2.14): *Aby svou smrtí zbavil moci toho, kdo smrtí vládne, totiž ďábla a aby tak vysvobodil ty, kdo byli strachem před smrtí drženi po celý život v otroctví.*

Třetí obrací horlivost a vytrvalost k dobrým skutkům. Neboť jestliže by byl život lidí takový, jaký žijeme, nebylo by lidí značně vytrvalých k dobrým skutkům, protože cokoli by kdo činil, byl by maličký, když by jeho žádost nebyla určena podle jisté doby ale k věčnosti. Ale protože věříme, že skrze toto, co zde činíme obracíme věčná dobra ve vzkříšení, proto vytrváváme v dobrém konání. (1.Kor. 15.19): *Máme-li naději v Kristu jen pro tento život, jsme nejubožejší z lidí.*

Čtvrté vzdaluje od zla. Neboť jeho naděje na odměnu vábí k dobrým skutkům, tak strach z trestu, vzdaluje od zla. (Jan 5.29): *Vyjdou ti, kdo činili dobré, vstanou k životu, a ti, kdo činili zlé, vstanou k odsouzení.*

37. Jací budou ti, kteří budou vzkříšeni

Za druhé je nutno znát ke všemu čtveřici vlastností jež se mohou pozorovat ve vzkříšení.

První k tělesnému sjednocení ve vzkříšení, neboť zajisté tělo, které je nyní, jak co do těla tak i co do kostí povstane. Avšak různí říkají, že toto tělo, které bude nyní zničeno, nevstane, jenž to je proti Apoštolům, neboť praví: (1.Kor. 15.53): *pomíjitelné tělo musí totiž obléci nepomíjitelnost a smrtelné nesmrtelnost.* a protože Písmo svaté říká, že Boží moc stejné tělo vzkřísí k životu (Job 19.26): *A kdyby mi i kůži sedřeli, ač zbaven masa, uzřím Boha.*

Druhé (vlastnosti?) budou kvalitní, protože vzkříšená těla budou jiné kvality než mají nyní, neboť byla zničena těla jak svatých tak špatných, proto budou dobří vždy ve slávě a špatní ve věčném trestu. (1.Kor. 15.53): *Pomíjitelné tělo musí totiž obléci nepomíjitelnost a smrtelné nesmrtelnost.* A protože budou těla nezničitelná a nesmrtelná, nebude nutno pokrmů a oslav. (Mat. 22.30): *Po vzkříšení se lidé nežení ani nevdávají, ale jsou jako nebeští andělé.* Toto je proti židům a saracénům (Job 7.10): *Nevrátí se nikdy zpět do svého domu.*

Třetí vlastnost je k neporušenosti, neboť všichni i dobří i špatní vstanou v celé neporušenosti, která k úplnému člověku patří, neboť tam nebudou slepí nebo chromí, ani jinak poškození (1.Kor.15.52): *Mrtví vstanou nezkažení.* To je nemožné pro současnou zkaženost.

Čtvrtá vlastnost je k věku neboť všichni vstanou v dokonalém věku, tedy třiceti tří nebo třiceti dvou let. Smyslem toho je, že kteří dosud k němu nedospěli, neměli dokonalý věk a starci jej už ztratili a proto dospívajícím a dětem bude přidáno, co chybí a starci vpravdě omládnou (Ef. 4.13): *Až bychom všichni dosáhli jednoty víry a poznání Syna Božího.*

38. O vlastnostech dobrých a špatných duší po vzkříšení

Za třetí je nutno znát, že dobří budou mít zvláštní poctu, neboť svatí budou mít oslavená těla, v nichž bude čtvero vlastností:

První je jas (Mat. 13.43): *Tehdy spravedliví zazáří jako Slunce v království svého Otce.*

Druhá je nemožnost trpět (1.Kor. 15.43): *Co je zaseto v poníženosti, vstává ve slávě.* (Zj.21.4): *A setře jim každou slzu z očí. A smrti již nebude, ani žalu ani nářku ani bolesti už nebude - neboť co bylo, pominulo.*

Třetí je pohyblivost (Moudr. 3.7): *V čas Božího navštívení zazáří spravedliví a rozletí se jako jiskry po strnisku.*

Čtvrtá je lehkost (1.Kor. 15.44): *Zasévá se tělo přirozené, vstává tělo duchovní. ne, že by bylo jen jako duch, ale protože bude úplně duchovním objektem*

Za čtvrté je nutno znát, že vlastnosti zavržených budou opačné vlastnostem svatých, protože v nich bude věčný trest, je v nich čtvero špatných vlastností, neboť jejich těla budou temná. (Iz 13.8): *Ve tváři plamenem vzplanou.* Také trest nikdy neustane, protože oheň bude vždy plát a nikdy neshoří: (Iz. 66.24): *Jejich červ neumírá, jejich oheň neuhasne.* Také budou těžcí, neboť tam bude duše jako v řetězech. (Ž. 149.8): *Aby spoutali řetězy jejich krále.* Také budou duší i tělem tělesní (Joel): *Počínají si jako dobytek ve svém hnoji.*

Článek XII.

Život věčný. Amen

39. O nebeské Blaženosti

Na konci se vyplní všechny naše naděje, totiž v život věčný. Skončí víra ve znameních. je řečeno: *Život věčný. Amen:* proti tomu mluví ti, kteří vydávají duši do záhuby s tělem. Jestliže by toto byla pravda, byl by člověk hloupý a s těmi by se scházel. (Ž. 49.21): *Člověk, byť byl ve cti, nemusí mít rozum, podobá se zvířatům, jež zajdou.* Neboť duše člověka se ztotožňuje s Bohem v nesmrtnosti, zčásti však je smyslově ztotožněna se zvířaty. Když tedy věří, že duše zemře s tělem, odstupují od podobenství s Bohem a porovnávají se se zvířaty. proti tomu je řečeno: (Moudrosti): *Bůh stvořil člověk k obrazu svému.*

Je však v tomto článku především zjevné, že život je životem věčným, k tomu je nutno znát, že v životě věčném je především člověk spojen s Bohem. Neboť samotný Bůh je odměnou a cílem veškeré naší práce: (Gn. 15.1): *Já jsem tvůj štít, tvá přehojná odměna.* Toto spojení je pak zjevné v dokonalém vidění (1.Kor.13.12): *Nyní vidíme jako v zrcadle, jen v hádance, potom však uzříme tváří v tvář.* Také je zjevné v souhrnné chvále. Augustin (v 22. kap. O městě Božím) *"Budeme vidět, budeme milovat a budeme chválit."* (Iz. 51.3): *Bude v něm veselí a radost, vzdávání díky a prozpěvování.* Jako v dokonalé hojnosti tužeb, neboť tam bude mít každý blažený nad všechny touhy a naděje. Smyslem toho je, že nikdo nemůže v tomto životě naplnit své touhy ani žádné jiné stvoření nevyplní vše, a proto nebude hledat nic než Boha. (Augustin): *"Učinil jsi nás Pane pro sebe a nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v tobě.* A protože svatí ve vlasti budou dokonale mít Boha, je zjevné, že budou

naplněny jejich touhy a k tomu přistoupí sláva. Proto říká Pán: (Mat. 25.21): *Raduj se u svého pána.* (Augustin): *"Celá radost nevstoupí k radujícím se, ale všichni radující se vstoupí do radosti."* (Ž. 17.15): *Až procitnu, budu se sytit tvým zjevem* a také (Ž. 103.5): *Po celý tvůj věk tě sytí dobrem.*

Cokoliv je rozkošné, tam je prostoupeno. Neboť jestliže bude chuť po rozkoších, tam bude souhrn nejdokonalejších rozkoší, souhrn dobra, totiž Bůh. (Job 22.26):

(Žalm 16.11): *Ve tvé pravici je neskonale blaho.* Jestliže budou toužit po chvále, bude tam celá chvála. Lidé touží být především králi, jak laici, tak biskupové a klerici, vše to tam bude. (Zj. 5.10): *A učinil je královským kněžstvem.* (Moudr. 5.5): *Jak to, že je připočten k synům Božím.* Ukáže-li se také chuť po věděni, bude tam nejdokonalejší, neboť všechny věci přírodní, všechnu pravdu, cokoliv chceme vědět a cokoliv chceme mít, budeme tam mít se samotným životem věčným. (Moudr. 7.11): *Všechno dobré mi přišlo spolu s ní.* (Př. 10.24): *Touha spravedlivých se plní.*

Další vlastnost spočívá v dokonalé bezstarostnosti, neboť na tomto světě není úplná bezstarostnost, protože čím více kdo má, čím více a mnoho chce, tím více se bojí a stále více potřebuje, ale v životě věčném není žádný smutek, žádná práce, žádný strach. (Př. 1.33): *V bezpečí bude bydlet a žít klidně, beze strachu z něčeho zlého.*

Další vlastnost spočívá v celém blaženém společenství svatých, protože toto společenství bude nejvýše milováníhodné, neboť každý bude mít všechna dobra se vši blažeností, neboť každý bude milovat jiné jako sebe sama a proto se bude radovat z dobra druhých jako ze svého. Jak bude růst veselí a radost jednoho, tak bude růst i radost všech. (Ž. 87.7): *Všechna spása pramení mi z tebe.*

40. O smrti věčné

Toto co je řečeno a mnohé jiné nevýslovné radosti budou mít svatí, kteří budou ve ráji. Vpravdě zlí, kteří budou ve smrti věčné, budou mít neméně bolesti a trestu jako dobří radosti a slávy. Jejich trest pak bude vyplněn:

Za první odloučením od Boha a od všeho dobrého, toto je trest odsouzených, kteří odpověděli nenávisť, jejich trest je větší než trest smyslů. (Mat. 25.30): *Neužitečného služebníka uvrhněte ven do temnot.* Neboť v tomto životě mají zlí tmy vnitřní, totiž hříchy, ale potom budou mít i vnější.

Za druhé znepokojeným svědomím (Ž. 50.21): *Vznáším proti tobě žalobu.* (Moudr. 5.3): *S úzkostným pohledem si pro sebe kajícímně řeknou.* A přeci tento trest a lkaní bude neužitečné, protože nebude kvůli nenávidění zla, ale kvůli bolesti trestu.

Za třetí z nesmírného trestu smyslů totiž ohněm pekelným, který bude trápit duši i tělo, což je nejvyšší trest, jak říkají svatí. A budou jakoby stále umírat a nikdy nezemřou ani nebudou

moci zemřít, proto je řečeno *smrt věčná*, protože jako mrtvý je v největším trestu, tak jsou ti, kteří jsou v pekle. (Ž 49.15): *Ženou se jako ovce do podsvětí, sama smrt je pase.*

Za čtvrté z odvržení spásy, neboť jestliže by jim byla dána naděje na vysvobození z trestu, jejich trest by pominul, ale když je odtržena veškerá naděje, trest se stává nejtěžším (Iz. 66.24): *Jejich červ neumírá, jejich oheň neuhasne.*

Tak jsou tedy zjevné rozdíly mezi dobrým a špatným konáním. Neboť dobré dílo vede k životu, špatné pak táhne ke smrti. Skrze toto se musí lidé často vracet k této myšlence, neboť tím budou povoláváni k dobru a odtahováni od zlého, proto musí být viditelně představována ve všech končinách, aby byl vždy více vtisknut do paměti *Život věčný*, ke kterému nás přivádí Pán Ježíš Kristus, požehnaný na věky věků Amen.

Použitá literatura:

Akvinský, T.: Symbolum apostolorum, scilicet credo in Deum, expositio
Brixen, 1887

- Písmo svaté Starého a Nového zákona
Praha, 1985

- Biblia sacra vulgata
Řím, 1592

- Bible Kralická
Praha, 1954

- Sacrosanctum Concilium

- Gaudium et spes

- Inter Mirifica

- Texty z obálek rozesílaných se Summou Theologie
Olomouc, 30.léta 20.st.

Bahounek, T. J. Krása a umění božího lidu
Olomouc, 1992

Bilíková, E.: Přehled Latinské mluvnice
Brno, 1991

Bradáč, J. Věda o liturgii
Olomouc, 1972

Dacík, R. Umění a mravnost
Olomouc, 1938

Novotný, F.: Latinsko - Český slovník
Praha, 1955

Pecka, D. Člověk, Filosofická antropologie
Řím, 1970

Pius XII. Enc. Mediator
1947

Quitt, Z.: Latinská Mluvnice
Praha, 1972

Soukup, P.Em.: Úvod do Summy Theologické sv. Tomáše Akvinského
Olomouc, 1941

Šenková, S.: Latinsko - Český slovník
Olomouc, 1992

Weisheipl J. A. Tomasz z Akwinu
Poznaň, 1985